

de volksbank

Tussentijds financieel verslag 2018
Persbericht

2018

De Volksbank rapporteert over het eerste halfjaar 2018 een nettowinst van € 149 miljoen; Bankieren met de menselijke maat verder vormgegeven

Utrecht, 23 augustus 2018

Commerciële ontwikkelingen

- **Nieuwe hypotheek:** marktaandeel hypotheek hoger op 7,5% (2017: 6,8%); 12% stijging nieuwe hypotheekproductie tot € 2,9 miljard (eerste halfjaar 2017: € 2,6 miljard)
- **Hypotheekportefeuille:** stijging particuliere hypotheekportefeuille met € 880 miljoen tot € 46,7 miljard (eind 2017: € 45,9 miljard)
- **Betaalrekeningen:** marktaandeel nieuwe betaalrekeningen van 23% (2017: 20%); netto groei betaalrekeningklanten met 33.000 naar 1,44 miljoen
- **Sparen:** stijging particuliere spaartegoeden met 2% tot € 37,7 miljard; marktaandeel 10,6% (2017: 10,7%)

Financiële resultaten

- **Resultaat:** nettowinst van € 149 miljoen: daling ten opzichte van eerste halfjaar 2017 (€ 187 miljoen); lichte stijging ten opzichte van tweede halfjaar 2017 (€ 142 miljoen)
- **Baten:** daling totale baten met € 49 miljoen tot € 480 miljoen, als gevolg van lagere gerealiseerde resultaten op vastrentende beleggingen (deze waren het eerste halfjaar van 2017 incidenteel hoog) en 4% lagere netto rentebaten; lichte stijging rentemarge en netto rentebaten (+2%) ten opzichte van tweede halfjaar 2017
- **Lasten:** operationele lasten exclusief wettelijke heffingen € 1 miljoen hoger op € 272 miljoen; 6% daling ten opzichte van tweede halfjaar 2017; impact efficiencymaatregelen en lagere niet-kredietrisico gerelateerde voorzieningen deels tenietgedaan door hogere lasten in verband met regelgeving, compliance en toegenomen commerciële activiteiten
- **Bijzondere waardeverminderingen:** netto vrijval van voorzieningen voor leningen van € 16 miljoen (eerste halfjaar 2017: € 20 miljoen; tweede halfjaar 2017: € 4 miljoen) door verbeterde economische omstandigheden en vooruitzichten
- **Kapitaalpositie:** de Tier 1-kernkapitaalratio bedroeg 34,3% (eind 2017: 34,1%) en de leverage ratio 5,2% (eind 2017: 5,5%)

Bankieren met de menselijke maat

Goede vooruitgang met initiatieven voor het optimaliseren van de gedeelde waarde:

- **Klant:** verbetering klantgewogen Net Promoter Score tot 0 (eind 2017: -3)
- **Maatschappij:** 33% klimaatneutrale balans (eind 2017: 27%); introductie van de Barometer Financiële Onbezorgdheid en van een doelstelling op het gebied van financiële weerbaarheid
- **Werknemer:** daling medewerker Net Promoter Score tot -14 (eind 2017: -2); betrokkenheid en bevlogenheid stabiel op respectievelijk 7,7 en 7,4
- **Aandeelhouder:** rendement op eigen vermogen van 8,5% bij een doelstelling van 8% (eerste halfjaar 2017: 10,5%)

Maurice Oostendorp, directievoorzitter van de Volksbank

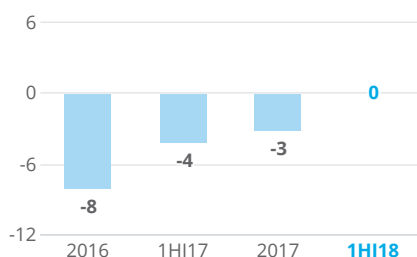
"In de eerste helft van 2018 heeft onze focus op de uitvoering van bankieren met de menselijke maat geleid tot een flink aantal initiatieven. Zo hebben we een concrete doelstelling geïntroduceerd op het gebied van financiële weerbaarheid en zijn we in gesprek gegaan met klanten die in de toekomst mogelijk een probleem hebben met hun aflossingsvrije hypotheek. Ons maatschappelijk profiel wordt inmiddels ook weerspiegeld in hoge ESG-ratings.

De toename van onze hypotheekportefeuille en het aantal klanten stemt tot tevredenheid. De klanttevredenheid bij onze merken verbeterde verder, voor het eerst resulterend in een break-even gemiddelde Net Promoter Score. Dat gezegd blijft er nog genoeg te doen om onze Gedeelde Waarde ambitie te realiseren. De medewerker NPS verslechterde in het eerste halfjaar, tegen een achtergrond van reorganisaties bij de Volksbank en de financiële sector in het algemeen. De klimaatneutraliteit van onze balans liet een sterke verbetering zien, maar we zitten nog steeds op een afstand van onze doelstelling.

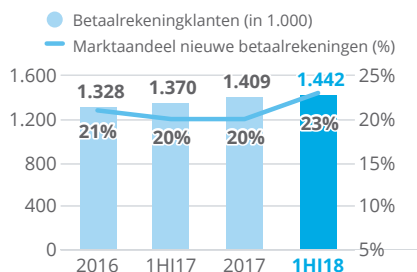
Druk op de rentemarge en lagere beleggingsinkomsten leidden tot een lager halfjaarresultaat, in lijn met onze eerdere indicatie voor heel 2018. Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2017 liet de nettowinst een lichte stijging zien en bleef het rendement op eigen vermogen met 8,5% goed op peil. De Volksbank blijft een van de sterkst gekapitaliseerde banken van Europa en is goed gepositioneerd voor de toekomst."

Kerncijfers

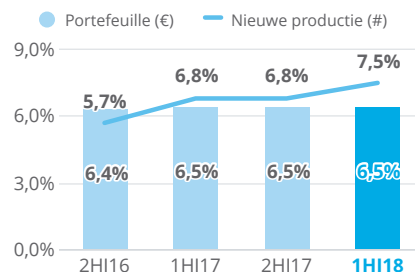
Net Promoter Score¹

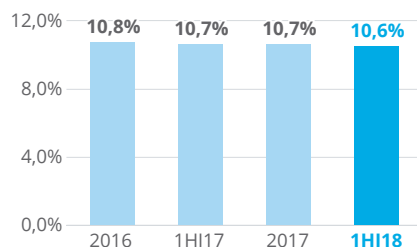
Betaalrekeningklanten²

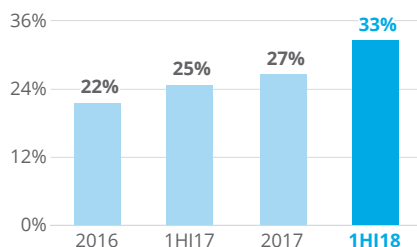
Marktaandeel hypotheek

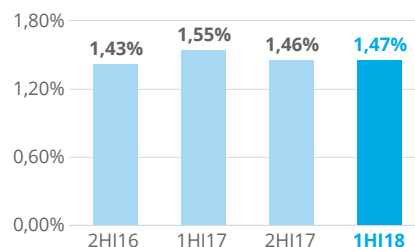
Marktaandeel sparen

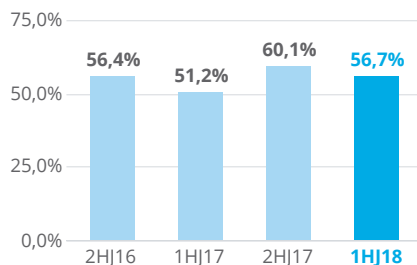
Klimaatneutrale balans

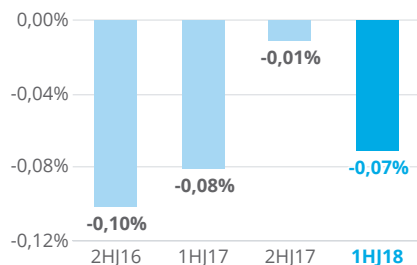
Rentemarge

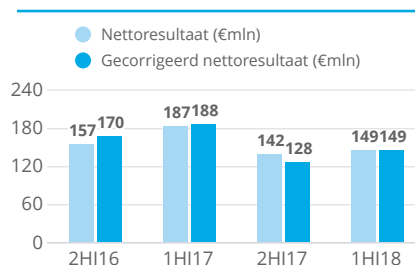
Gecorrigeerde efficiencyratio³

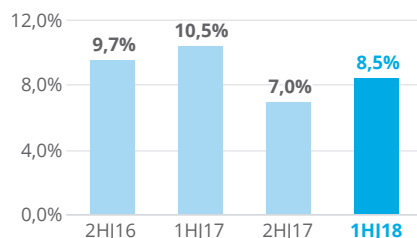
Risicokosten totale leningen

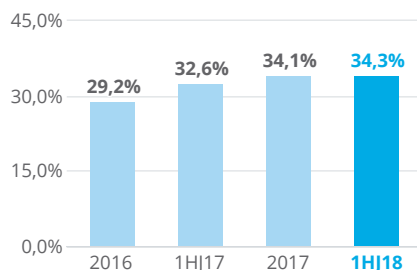
Nettoresultaat / gecorrigeerd nettoresultaat³

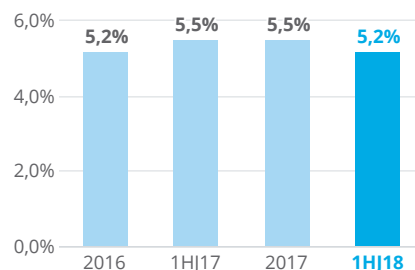
Gecorrigeerd rendement op eigen vermogen³

Tier 1-kernkapitaalratio⁴

Leverage ratio⁴

1 Klantgewogen gemiddelde NPS van alle merken. Bron: marktonderzoeksbureau Miles Research.

2 Bron: marktaandeel nieuwe betaalrekeningen: marktonderzoek GfK, gebaseerd op Moving Annual Total (MAT) per einde van elke gerapporteerde periode een jaar terugkijkend.

3 Gecorrigeerd voor incidentele posten.

4 2016 en 2017 zijn op transitionele basis, vanaf 2018 is volledige infasering van toepassing.

Voorwoord

Voortgang van de strategie

De Volksbank wil haar missie, Bankieren met de menselijke maat, daadwerkelijk in de praktijk brengen. Het is hierbij onze ambitie de waarde voor al onze stakeholders te optimaliseren door het leveren van nut voor onze klanten, het nemen van verantwoordelijkheid voor de maatschappij, het zorgen voor zingeving voor onze medewerkers en het behalen van een adequaat rendement voor onze aandeelhouder. Om dit te realiseren, richten we ons op de volgende drie pijlers:

1. Vormgeven aan Bankieren met de menselijke maat;
2. Vereenvoudiging en verbetering van onze bedrijfsvoering;
3. Implementatie van onze innovatiestrategie als slimme toepasser.

BANKIEREN MET DE MENSELIJKE MAAT

Eind 2017 is een programma gestart met als doelstelling de organisatie te ondersteunen bij de realisatie van onderscheidende klantproposities waarbij medewerkers, klanten en andere stakeholders de Volksbank ervaren als een bank waar men bankiert met de menselijke maat. In interne workshops richten wij het denken en doen van onze medewerkers op bankieren met de menselijke maat. De workshops zijn gebaseerd op de vier principes: ken je klant, vertrouw de klant en elkaar, leg verantwoordelijkheid dichtbij de klant en zorg voor een goede multidisciplinaire samenwerking.

Het afgelopen halfjaar zijn diverse initiatieven ontplooid op het gebied van Bankieren met de menselijke maat:

- De Volksbank wil de financiële weerbaarheid van haar klanten vergroten. Klanten met een aflossingsvrije hypotheek hebben hierbij onze speciale aandacht. Deze hypotheek hebben als kenmerk dat klanten niet verplicht zijn tussentijds af te lossen, maar aan het einde van de looptijd de totale lening aflossen. Als zij dit niet kunnen dan moeten zij de woning verkopen of herfinancieren. De Volksbank wil klanten met een aflossingsvrije hypotheek stimuleren om af te lossen en/of vermogen op te bouwen. Wij nemen zelf het initiatief om dit waar nodig bij klanten duidelijk te maken en oplossingsmogelijkheden aan te reiken. We hebben inmiddels meer dan 48.000 klanten benaderd en met circa 12.500 van hen daadwerkelijk een gesprek over dit onderwerp gehad.
We weten dat er klanten zijn voor wie op dit moment het einde van de looptijd dichtbij is en die onvoldoende vermogen hebben opgebouwd om hun lening te kunnen aflossen. Voor deze klanten zorgen we dat er een passende oplossing komt die in hun belang is. Dit is altijd maatwerk, want elke klantsituatie is anders. Wij hanteren hierbij het uitgangspunt dat klanten rustig kunnen blijven wonen en geven waar nodig meer tijd om de lening af te lossen.
- Wij zijn gestart met het actief terughalen van 4.000 klantdossiers bij incassobureaus nadat we in 2017 al gestopt zijn met het uit handen geven van nieuwe vorderingen in achterstand.
- De Volksbank is ingesprongen op de verruimde regels van de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) die het mogelijk maken om te voorzien in de behoefte van oudere klanten. Vanaf juni bieden onze merken de NHG-Seniorenpropositie aan.
- In mei hebben wij aangekondigd de vergoeding voor vervroegde aflossing van hypotheek en voortijdige renteherzieningen in de periode van 14 juli 2011 tot 14 juli 2016 opnieuw te gaan berekenen. Eigen onderzoek naar de manier waarop de vergoeding oorspronkelijk was berekend wees uit dat dit op sommige vlakken beter had gekund. In totaal ontvingen 34.000 klanten een brief waarin de herberekening werd aangekondigd. Klanten, die volgens de nieuwe berekening te veel hebben betaald, krijgen geld terug. Consumentenorganisaties beoordeelden onze nieuwe manier van berekenen als 'passend en eerlijk'.
- De pilot waarin financieel adviseurs zelf de bevoegdheid hebben om hypotheek te accepteren is succesvol en wordt verder uitgebreid. Door het mandaat bij de adviseurs neer te leggen kunnen zij de klant sneller zekerheid geven over de aangevraagde hypotheek, uiteraard met inachtneming van de strikte acceptatievoorwaarden.
- We hebben onderzocht hoe we met eenvoudigere en toegankelijke voorwaarden het vertrouwen in onze dienstverlening kunnen vergroten. Op basis van dit onderzoek passen we stap voor stap een aantal zaken in onze betaal- en spaarvoorwaarden aan. Dit gaan we tevens met onze hypotheekvoorwaarden doen.

VEREENVOUDIGING EN VERBETERING VAN ONZE BEDRIJFSVOERING

Eind 2016 is de verwachting uitgesproken dat het aantal arbeidsplaatsen bij de Volksbank tot en met 2020 met 800 à 900 afneemt. Ongeveer de helft daarvan betreft onze vaste bezetting. Inmiddels is het aantal medewerkers in dienstverband gedaald met 199 van 3.354 fte per eind 2016 naar 3.155 fte. Deze daling is grotendeels het gevolg van natuurlijk verloop en in mindere

mate van het vertrek van medewerkers wiens functie is komen te vervallen. In dezelfde periode is het aantal externe medewerkers met 120 fte toegenomen tot 771 om tijdelijke tekorten op te vangen, voor projecten op het gebied van regelgeving en compliance, voor extra activiteiten gerelateerd aan het terughalen van klanten bij incassobureaus en voor het persoonlijk benaderen van kwetsbare klanten met een aflossingsvrije hypotheek.

In 2017 is de structuur van het topmanagement vereenvoudigd. De ambitie is om het aantal senior managementfuncties in de periode tot 2020 aanzienlijk terug te brengen. Tot nu toe is een afbouw gerealiseerd van 47 tot 36. In lijn met de afname van het totaal aantal arbeidsplaatsen neemt het aantal functies in het midden-management eveneens af.

Door onze bedrijfsvoering te vereenvoudigen, verbeteren wij de service en processen voor onze klanten. Zo kunnen starters op de woningmarkt dankzij de introductie van 'Hypotheek zonder advies' voortaan online en zonder tussenkomst van een hypotheekadviseur hun hypotheek samenstellen en afsluiten. Verder introduceren wij na een succesvolle pilot een nieuw digitaal aanvraagproces voor zakelijke rekening-courant kredieten. Het aanvragen en afsluiten van betaal- en spaarproducten voor deze klanten is eveneens vergaand gedigitaliseerd waardoor de doorlooptijd voor klanten aanzienlijk is verkort en de kosten zijn verlaagd. Wij werken daarnaast aan de rationalisatie van ons productenpalet.

IMPLEMENTATIE VAN ONZE INNOVATIESTRATEGIE ALS SLIMME TOEPASSER

Onze innovatiestrategie als slimme toepasser heeft een tweeledig doel: we willen snel volgen als het gaat om wat klanten verwachten van onze kernbankprocessen, en tegelijkertijd willen we innoveren als het gaat om toepassingen die werkelijk vormgeven aan Bankieren met de menselijke maat.

Om innovaties op het gebied van kernbankfuncties te volgen, hebben we in het eerste halfjaar van 2018 hard gewerkt om aan te sluiten bij Payconiq. In de loop van de tweede helft van het jaar zullen onze klanten hiervan gebruik kunnen maken. Daarnaast hebben we als tweede bank in Nederland de IBAN-naamchecker geïntroduceerd:

- Payconiq is een nieuwe mobiel-betalen-app waarmee klanten op een eenvoudige manier in webshops, fysieke winkels en aan vrienden kunnen betalen.
- De IBAN-naamchecker controleert bij het invoeren van een overboeking met internetbankieren of mobiel bankieren of de naam van de begunstigde bij het IBAN-rekeningnummer hoort.

Het onderscheidend vermogen van onze innovatiestrategie zit in de wijze waarop we invulling geven aan onze missie. In de digitale wereld is het gebruik van artificial intelligence (AI) bij uitstek geschikt om een meer persoonlijke dienstverlening te creëren. In het eerste halfjaar van 2018 hebben we daarom een AI-expertisecentrum ingericht en is een nieuwe infrastructuur opgezet voor data-analyses. We zetten AI echter alleen in met expliciete toestemming van de klant.

Met de volgende innovaties hebben we het afgelopen halfjaar invulling gegeven aan onze missie:

- We hebben een beta-app ontwikkeld waarmee we nieuwe toepassingen direct in een volledige real-life situatie kunnen testen: Sllm. De eerste nieuwe functie die we in deze app testen is 'Mijn Budget', waarbij we AI gebruiken om iemands inkomens- en bestedingspatroon te analyseren en zo de gebruiker een optimaal inzicht in zijn budget te geven.
- Vorig jaar introduceerden we de Eén-Tweetje app, waarin een klant zijn eigen adviseur kan kiezen voor financieel gerelateerde vragen. In het afgelopen halfjaar is de pilot uitgebreid: klanten kunnen nu met meer soorten vragen terecht bij hun adviseur. Of het nu gaat om kleine issues of grotere beslissingen, de klant heeft altijd een medewerker die hem of haar kent en kan helpen.
- We zijn doorgegaan met de ontwikkeling van de pilot voor hypotheekacceptatie met behulp van AI en transactiedata. In deze pilot kijken we op een fundamenteel andere manier naar het bedrag dat een klant kan aan een woning besteden, door dit te baseren op zijn of haar (betaal)gedrag.
- Een jaar voor de formele introductiedatum van de Payment Services Directive 2 (PSD2), hebben we het in de mobiel bankieren-apps van al onze merken mogelijk gemaakt om alle rekeningen van een klant bij verschillende merken in een overzicht te tonen. Daarnaast is binnen het kader van PSD2 gewerkt aan een separate hoofdschakelaar waarmee klanten de mogelijkheid hebben het doorgeven van betalingsgegevens aan derden te allen tijde uit of aan te zetten.

VOORTGANG DOELSTELLINGEN

Wij meten de voortgang in het bereiken van onze missie Bankieren met de menselijke maat en de realisatie van onze gedeelde waarde ambitie af aan de hand van concrete hoofddoelstellingen voor onze vier stakeholder-groepen:

Doelstellingen	30 juni 2018	2017	Doelstelling 2020
NUT VOOR DE KLANT			
Klantgewogen gemiddelde Net Promoter Score (NPS) ¹	0	-3	+10
Betaalrekeningklanten (in 1.000)	1.442	1.409	1.500
VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE MAATSCHAPPIJ			
Klimaatneutrale balans ¹	33%	27%	45%
Financiële weerbaarheid	nb	nb	>50%
ZINGEVING VOOR DE MEDEWERKER			
Medewerker NPS (eNPS) ¹	-14	-2	+40
RENDEMENT VOOR DE AANDEELHOUDER			
Rendement op eigen vermogen	8,5% ²	8,7% ²	8,0%
OVERIGE LANGETERMIJNDOELSTELLINGEN			
Efficiëncy ratio	56,7% ²	55,4% ²	50-52%
Tier 1-kernkapitaalratio	34,3%	34,1%	> 15,0%
Leverage ratio	5,2%	5,5%	> 4,25%

1 Voor de methodiek van de berekening van deze KPI's, wordt verwezen naar het jaarverslag 2017, hoofdstuk Over de niet-financiële informatie.

2 Gecorrigeerd voor incidentele posten (zie hoofdstuk Financiële resultaten).

NUT VOOR DE KLANT

Het klantgewogen gemiddelde van alle merkspecifieke Net Promoter Scores (NPS) bereikte voor het eerst een break-even niveau en verbeterde van -3 eind 2017 tot nul. De NPS van ASN Bank, RegioBank en SNS is wederom verbeterd. ASN Bank en RegioBank blijven hierbij behoren tot het selecte gezelschap van Nederlandse banken met een positieve NPS. SNS zette de gestage trend op weg naar een positieve NPS door. Ten opzichte van -39 in 2013 rapporteerde zij nu -8. Bij BLG Wonen bleef de NPS stabiel.

In het eerste halfjaar van 2018 verwelkomden ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank en SNS samen 115.000 nieuwe klanten. Gesaldeerd met klanten die afscheid namen van de bank, steeg het aantal klanten met 32.000. Het aantal betaalrekeningklanten steeg met 81.000 (33.000 netto) naar 1.442.000 ultimo juni 2018. We beschouwen de ontwikkeling van deze rekeningen als een belangrijke indicator voor de reputatie en kwaliteit van de klantrelatie van onze merken.

VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE MAATSCHAPPIJ

Vanuit onze kernactiviteiten hypotheek, sparen en betalen verwachten we een aanzienlijke positieve invloed te kunnen uitoefenen op de duurzaamheid in onze keten en de financiële weerbaarheid van onze klanten.

Duurzaamheid

Wij willen een bijdrage leveren aan het leefbaar houden van de planeet en het beperken van de wereldwijde temperatuurstijging via de activiteiten die wij financieren. Daarom streven we naar een 100% klimaatneutrale balans in 2030, met een tussendoel van 45% in 2020. Halverwege 2018 was onze balans voor 33% klimaatneutraal (eind 2017: 27%). De stijging is met name het gevolg van een financiering van een windpark op zee en een nettogroei van € 155 miljoen aan duurzame obligaties.

Het gemiddelde energielabel van onze hypotheekportefeuille is gelijk gebleven op D. Van onze klanten heeft 25% een woning met energielabel A of B. Bij de overige woningen die we financieren, die met energielabels C tot en met G, is verbetering mogelijk, bijvoorbeeld door betere isolatie of opwekking van duurzame energie door middel van zonnepanelen.

Wij willen onze klanten daadwerkelijk helpen bij het verduurzamen van hun woning. Duurzaam wonen is daarom een van de standaard onderwerpen in het klantgesprek met onze adviseurs. Vanaf 2018 kunnen klanten in een adviesrapport direct hun besparingsmogelijkheden zien. In meer dan 15 regio's zijn inmiddels klantdagen georganiseerd over dit onderwerp in samenwerking met de leveranciers op de website van Slimwoner en lokale aanbieders.

In de eerste helft van 2018 hebben wij ruim 200.000 klanten een mail gezonden met laagdrempelige energiebespaartips. 490.000 van onze betaal- en hypotheekklanten zijn inmiddels benaderd met een aanbod voor zonnepanelen. Klanten kunnen via de zonnetest op de website van Slimwoner, ontwikkeld in samenwerking met Natuur & Milieu¹, bepalen of het aantrekkelijker is om zonnepanelen te kopen, te huren of te delen, of om een 100% zonnestroomproduct af te nemen.

Ons beleid en onze activiteiten op het gebied van duurzaamheid worden door onafhankelijke instellingen gewaardeerd. Het Duitse oekom research, dat bedrijven wereldwijd waardeert op hun duurzame investeringsbeleid heeft de rating van de Volksbank eind maart 2018 verhoogd van C+ naar B-. Hiermee behoort de Volksbank wereldwijd tot de ondernemingen in de financiële sector die van oekom een top 3-rating hebben gekregen. Volgens oekom weerspiegelt deze hoge score de integratie van duurzame en sociale aspecten in de bedrijfsvoering en het beleid van de Volksbank.

In de lijst van 339 door Sustainalytics geanalyseerde banken staat de Volksbank op de eerste plaats.

Financiële weerbaarheid

Financiële weerbaarheid is een groot en complex maatschappelijk vraagstuk. In april 2018 zijn we daarom met wetenschappers, experts, maatschappelijke organisaties en politici in gesprek gegaan over de vraag: hoe maken we Nederlanders financieel weerbaar en onbezorgder? Dat deden we tijdens een eerste en succesvolle editie van het Volkscafé, een symposium waarbij ons merk SNS het voortouw nam.

Tevens is SNS in de eerste helft van 2018 gestart met het opzetten van een expertisecentrum Financiële Weerbaarheid om op dit gebied binnen de Volksbank een voortrekkersrol te vervullen. Vanuit het expertisecentrum vindt de (door)ontwikkeling plaats van initiatieven op de volgende drie gebieden: het versterken van financiële vaardigheden, het verminderen van financiële zorgen en het gezond houden of maken van de financiële positie.

Voor het versterken van financiële vaardigheden van kinderen hebben we het financiële educatiepakket genaamd Eurowijs ontwikkeld. De doelstelling voor 2018 is om hiermee 225.000 kinderen van het basisonderwijs te bereiken.

En voor onze oudere doelgroep organiseert SNS workshops onder de titel 'Webwijs', waarin we ouderen helpen met hun bankzaken in een digitale wereld.

Als tweede onderdeel van financiële weerbaarheid helpen we klanten om hun financiële zorgen te verminderen. Om deze in kaart te brengen hebben we samen met de Behavior Change Groep en het Nibud de Barometer Financiële Onbezorgdheid ontwikkeld. De barometer geeft inzicht in waarover en waarom mensen zich zorgen maken. Onze doelstelling is dat in 2020 meer dan 50% van onze klanten aangeeft dat de bank voor hen klaarstaat op het moment dat er sprake is van financiële zorgen. Volgens een in januari 2018 uitgevoerde nulmeting was dit percentage 40%.

Het derde onderdeel van financiële weerbaarheid is de financiële positie. Met onze dienstverlening helpen we onze klanten hun financiële huishouding gezond te houden c.q. te maken. Onze speciale aandacht is gericht op klanten met een aflossingsvrije hypotheek. Zoals eerder genoemd, nemen we contact op met klanten die mogelijk aan het einde van de looptijd hun lening niet kunnen aflossen om hen een oplossingsmogelijkheid aan te reiken zodat zij rustig kunnen blijven wonen. Daarnaast helpen we klanten met ons programma 'preventief beheer' voor wie de inkomsten en uitgaven uit balans zijn geraakt, bijvoorbeeld door werkloosheid of een scheiding. In de zomer van 2018 start bovendien een pilot om klanten direct te helpen om op hun vaste lasten te besparen met hulp van een Bespaarexpert.

Uiteraard is financiële weerbaarheid van onze medewerkers net zo belangrijk. We zijn gestart met het aanbieden van een vertrekscan, financieel inzicht bij uitdiensttreding, en financiële coaching voor medewerkers die door reorganisatie hun baan verliezen. Los hiervan bieden we medewerkers met financiële problemen begeleiding.

ZINGEVING VOOR DE MEDEWERKER

We streven ernaar dat onze medewerkers betrokken en bevlogen zijn, zichzelf kunnen ontplooiën en zingeving vinden in hun werk. De doelstellingen hierbij zijn een medewerker NPS (eNPS) van 40 in 2020 en een score van 8 voor betrokkenheid en bevlogenheid.

De eNPS wordt gemeten op een manier die vergelijkbaar is met de NPS voor klanten: op een range van 1 tot 10 is men 'promoter' bij een score van 9 en 10, 'passief tevreden' bij een score

¹ Een Nederlandse natuurbeschermings- en milieuorganisatie die zich inzet voor een duurzame en gezonde wereld.

van 7 en 8, en 'criticaster' bij een score van 6 of lager. Een positieve eNPS vereist dat het percentage promotors hoger is dan het percentage criticasters.

Dat onze eNPS-doelstelling ambitieus is en op gespannen voet staat met de afname van het aantal arbeidsplaatsen in de financiële sector en de reorganisatie binnen de Volksbank blijkt uit het realisatiecijfer van de eNPS: deze daalde verder van -2 (eind 2017) tot -14 (mei 2018). De betrokkenheid en bevoegenheid bleven stabiel op respectievelijk 7,7 en 7,4.

RENDEMENT VOOR DE AANDEELHOUDER

Het rendement op eigen vermogen bedroeg 8,5%, boven de doelstelling van 8%, maar lager dan in het eerste halfjaar van 2017 (10,5%). Deze daling was het gevolg van een lagere nettowinst.

OVERIGE DOELSTELLINGEN

Onze doelstellingen op het gebied van kapitalisatie zijn een Tier 1-kernkapitaalratio van meer dan 15% op basis van de huidige regelgeving, en een leverage ratio van tenminste 4,25%.

De Tier 1-kernkapitaalratio liet een stijging zien naar 34,3% (ultimo 2017: 34,1%), ondanks een negatieve impact van 2%-punt als gevolg van de invoering van IFRS 9 op 1 januari 2018. Dit werd meer dan volledig gecompenseerd door de inhouding van nettowinst en een daling van de risicogewogen activa met € 0,3 miljard ten opzichte van eind 2017.

Onze verwachting is dat, op basis van het in december 2017 bereikte akkoord over Basel IV-regelgeving, onze risicogewogen activa met ongeveer 40% zullen toenemen en dat onze Tier 1-kernkapitaalratio hierdoor zal dalen met ongeveer 9,5%-punt.

De leverage ratio daalde tot 5,2% (ultimo 2017: 5,5%) ruim boven onze minimum doelstelling. Deze daling was eveneens het gevolg van de invoering van IFRS 9 en een toename van de risico-exposure met € 1,7 miljard.

Voor de efficiencyratio (gedefinieerd als operationele lasten exclusief wettelijke heffingen gedeeld door totale baten) hanteren we een beoogde bandbreedte van 50% tot 52% in 2020. In het eerste halfjaar van 2018 bedroeg de efficiencyratio 56,7% (eerste halfjaar van 2017: 51,3%). Deze stijging is toe te schrijven aan lagere totale baten. Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2017 (57,9%) liet de efficiencyratio wel een lichte daling zien.

Commerciële ontwikkelingen

De nettogroei van het aantal klanten met een betaalrekening bedroeg 33.000 en bleef hiermee achter bij het eerste halfjaar van 2017 (42.000). De lagere groei was het gevolg van een correctie van 13.000 voor inactieve betaalrekeningklanten. Het marktaandeel in nieuwe betaalrekeningen bleef hoog met 23%.

Onze particuliere hypotheekportefeuille groeide met € 0,8 miljard tot € 46,7 miljard. Ten opzichte van de eerste helft van 2017 steeg de nieuwe hypotheekproductie met 12% tot 2,9 miljard. Het totale aflossingsniveau van € 2,1 miljard is fractioneel gestegen. Het marktaandeel van nieuwe particuliere hypotheeken steeg naar 7,5%.

De particuliere spaartegoeden stegen met € 0,9 miljard naar € 37,7 miljard ten opzichte van eind 2017. In een licht groeiende markt liet het marktaandeel een geringe daling zien naar 10,6% (eind 2017: 10,7%).

Financiële ontwikkelingen

De nettowinst liet een daling zien naar € 149 miljoen, ten opzichte van € 187 miljoen in het eerste halfjaar van 2017 (-20%). Deze daling was vrijwel volledig toe te schrijven aan lagere totale baten. Deze daalden met € 49 miljoen tot € 480 miljoen (-9%) als gevolg van lagere netto rentebaten en een lager resultaat uit beleggingen.

De netto rentebaten daalden met € 21 miljoen tot € 455 miljoen (-4%). Lagere rentelasten als gevolg renteverlagingen op spaartegoeden compenseerden gedeeltelijk lagere rentebaten uit hypotheeken en hogere rentelasten verbonden aan derivaten voor het management van het renterisico. De lagere netto rentebaten zijn weerspiegeld in een rentemarge die daalde tot 147 basispunten (bps), vergeleken met 155 bps in het eerste halfjaar van 2017.

Het resultaat uit beleggingen daalde met € 32 miljoen tot € 3 miljoen negatief, grotendeels door lagere gerealiseerde resultaten op vastrentende beleggingen, verkocht in het kader van balansbeheer en de optimalisatie van de beleggingsportefeuille.

De totale operationele kosten stegen met € 2 miljoen tot € 301 miljoen. Wettelijke heffingen waren € 29 miljoen, € 1 miljoen hoger dan in het eerste halfjaar van 2017. De operationele lasten exclusief wettelijke heffingen (gecorrigeerde operationele lasten) stegen eveneens met € 1 miljoen, tot € 272 miljoen. De operationele lasten werden positief beïnvloed door een omslag in niet-kredietrisico gerelateerde voorzieningen en verdere efficiencyverbeteringen. Dit werd echter tenietgedaan door hogere kosten voor regelgeving en compliance gerelateerde projecten, voor toegenomen commerciële activiteiten en een stijging van loonkosten inclusief hogere sociale lasten.

In het eerste halfjaar van 2018 was er, onder IFRS 9, een netto vrijval van voorzieningen voor leningen van € 16 miljoen. In het eerste halfjaar van 2017 was er een netto vrijval van € 20 miljoen, gebaseerd op IAS 39. De netto vrijval in het eerste halfjaar van 2018 had voor € 8 miljoen betrekking op particuliere hypotheekleningen en voor € 7 miljoen op de mkb-kredietportefeuille en was met name het gevolg van verbeterde economische vooruitzichten in scenario's gebruikt voor het bepalen van de kredietvoorziening, resulterend in een afname van stage 2-leningen. Daarnaast was er een afname van stage 3 (default) leningen, als gevolg van verbeterde economische omstandigheden. (Voor een toelichting op stage 1, 2 en 3 leningen, zie [Vorderingen op klanten op pagina 18](#))

Opties voor de toekomst

Naast het verder uitvoeren van onze strategie bereidt de Volksbank zich voor op een zelfstandige toekomst. In ons jaarverslag over 2017 hebben wij vermeld dat als onderdeel daarvan wordt onderzocht welke governancestructuur het beste past bij onze strategie. Dit onderzoek verloopt in samenspraak met de Raad van Commissarissen en NLF. Het onderzoek en de dialoog hierover zijn op dit moment nog niet afgerond.

Vooruitzichten

De Nederlandse economie zal naar verwachting goed blijven presteren. Met de grote baan zekerheid en indicaties van een hogere loongroei zullen consumenten hun bestedingen blijven opvoeren en de economische expansie verder aandrijven. Gegeven de lage werkloosheid en het hoge aantal openstaande vacatures kan verwacht worden dat de gesignaleerde versnelling van de loongroei een vervolg krijgt, waardoor de inflatie iets verder kan aantrekken. Specifiek in 2019 zal een verhoging van het lage BTW-tarief en van energiebelastingen een extra opwaarts inflatie-effect hebben.

We gaan ervan uit dat het handelsconflict tussen de VS en haar handelspartners beperkt blijft, maar hier ligt wel een duidelijk risico. Nederland is als kleine open economie meer dan gemiddeld kwetsbaar op dit gebied.

De kapitaalmarktrentes zijn gegeven de sterke conjunctuur laag te noemen en met het terugtreden van de ECB als dominante obligatiekoper zal zich hierin naar verwachting een stijgende tendens gaan aftekenen. De geldmarktrentes blijven voorlopig laag. De ECB heeft aangegeven om in elk geval tot en met de zomer van 2019 haar tarieven ongewijzigd te laten.

De netto rentebaten zullen in 2018 naar verwachting enigszins lager zijn dan in 2017. We verwachten verder dat de operationele lasten exclusief wettelijke heffingen op een vergelijkbaar niveau als in 2017 zullen uitkomen.

Het aantal klanten met een achterstand op hun hypotheek of mkb-lening zal naar verwachting verder dalen. Door de positieve macro-economische ontwikkelingen en een aanhoudende stijging van huizenprijzen zullen bijzondere waardeverminderingen op leningen naar verwachting beperkt blijven. Echter, een vrijval van voorzieningen voor leningen zoals in de eerste helft van 2018 wordt voor de tweede helft van 2018 niet verwacht. Als gevolg van de implementatie van IFRS 9 verwachten we bovendien dat de bijzondere waardeverminderingen een volatieler beeld zullen vertonen.

Enigszins lagere rentebaten en mogelijk een lagere vrijval van voorzieningen voor leningen voor het gehele jaar zullen naar verwachting ertoe leiden dat de nettowinst in 2018 lager zal zijn dan in 2017.

Macro-economische ontwikkelingen

DE NEDERLANDSE ECONOMIE

De Nederlandse economie verloor in het eerste halfjaar van 2018 iets aan tempo. Dit is toe te schrijven aan de export die vanwege een afvallende groei van de internationale handel minder sterk groeide. Consumenten bleven vol vertrouwen en verhoogden hun uitgaven. Ondernemers waren eveneens positief. Genoodzaakt door gebrek aan productiecapaciteit verhoogden zij hun investeringen. Er werd veel nieuw personeel aangenomen en de werkgelegenheidsgroei bleef met 2% op jaarbasis hoog. Tekenend voor de sterke arbeidsmarkt was dat voor het eerst sinds lange tijd het aantal vaste contracten sneller toenam dan het aantal flexibele contracten. De werkloosheid zakte ten opzichte van eind vorig jaar met 0,5%-punt tot 3,9% van de beroepsbevolking. De loongroei versnelde licht, maar bleef per saldo gematigd. De inflatie steeg tot 1,7% per eind juni onder invloed van de stijgende olieprijs op de wereldmarkt.

RENTESTANDEN EN RENDEMENT STAATSLENINGEN

De Europese Centrale Bank (ECB) hield het depositotarief ongewijzigd op -0,4%, waardoor de geldmarktrentes gedurende het hele verslagperiode uiterst laag bleven. De Nederlandse kapitaalmarktrentes liepen in het eerste halfjaar flink op. De reden daarvan moet gezocht worden in de VS, waar een hoog uitvallend loongroecijfer de vrees oproep dat de Federal Reserve haar rentes steviger zou gaan optrekken. Halverwege de verslagperiode werden Trumps protectionistische maatregelen echter de dominante marktfactor en zakten de rentes weer terug. Zorgen over de politieke ontwikkelingen in Italië en de gevolgen daarvan voor het europroject versterkten later de vlucht naar veiligheid waardoor de rente verder zakte. De aankondiging van de ECB om vanaf oktober dit jaar de obligatieaankopen te halveren tot € 15 miljard per maand en eind dit jaar helemaal te stoppen werd als minder stringent opgevat dan verwacht en had derhalve geen opwaarts rente-effect.

Over de gehele periode daalde de Nederlandse 10-jaars rente op staatsobligaties met 6 bps tot 0,47%. Het laatstgenoemde percentage markeerde tevens het laagste punt van de verslagperiode. Het hoogste rentepeil bedroeg 0,80% en werd begin februari bereikt.

WONINGMARKT

De gunstige economie en de lage rente leidden tot een verdere verkrapping van de huizenmarkt. De prijzen van koopwoningen bleven flink stijgen en stegen voor het eerst uit boven de piek van augustus 2008. Gemiddeld stegen de huizenprijzen in het eerste halfjaar van 2018 met 8,9%. Hoewel de prijsstijgingen in de Randstad het sterkst bleven, versnelde ze daarbuiten eveneens tot aanzienlijke percentages. Onder invloed van de hogere prijzen en een opdrogend aanbod heeft het aantal woningverkopen een daling ingezet. In 2017 steeg het aantal transacties nog met gemiddeld 12,6%, maar in de eerste helft van 2018 was er sprake van een daling van 8,1%. In tegenstelling tot voor kort doet de daling zich ook voor buiten de grote steden, een indicatie dat de krapteverschijnselen zich in regionaal opzicht verbreden.

Commerciële ontwikkelingen

Commerciële ontwikkelingen

	30-6-2018	31-12-2017	30-6-2017
KLANTEN EN BETALEN			
Totaal aantal klanten (in 1.000)	3.160	3.128	3.091
Totaal aantal betaalrekeningklanten (in 1.000)	1.442	1.409	1.370
Marktaandeel nieuwe betaalrekeningen ¹	23%	20%	20%
NET PROMOTER SCORE²			
ASN Bank	19	17	16
BLG Wonen	-24	-24	-27
RegioBank	10	7	6
SNS	-8	-13	-14
Klantgewogen gemiddelde	0	-3	-4
HYPOTHEKEN			
Particuliere hypotheke (bruto in € miljarden)	46,7	45,9	45,4
Marktaandeel nieuwe hypotheke (in #)	7,5%	6,8%	6,8%
Marktaandeel hypotheekportefeuille (in €) ³	6,5% ⁴	6,5%	6,5%
SPAREN			
Particuliere spaartegoeden (in € miljarden)	37,7	36,8	37,4
Marktaandeel particuliere spaartegoeden	10,6%	10,7%	10,7%
Mkb-spaartegoeden (in € miljarden)	2,7	2,7	2,7

1 Bron: marktonderzoek door GfK, gebaseerd op Moving Annual Total (MAT) per einde van elke gerapporteerde periode een jaar terugkijkend.

2 Bron NPS: marktonderzoeksbureau Miles Research.

3 Gebaseerd op CBS-gegevens. Marktaandelen van 30-6-2017 en 31-12-2017 zijn aangepast als gevolg van aanpassing van de marktomvang door CBS.

4 Betreft 1e kwartaal 2018 cijfers wegens niet tijdig beschikbaar zijn van de totale marktomvang.

Klanten

In het eerste halfjaar van 2018 verwelkomden de merken van de Volksbank samen 115.000 nieuwe klanten. Gesaldeerd met klanten die afscheid namen van de bank, steeg het aantal klanten met 32.000. Deze netto groei kwam hoger uit dan in het eerste halfjaar van 2017 (15.000), ondanks een correctie van 13.000 voor inactieve betaalrekeningklanten². Dit was met name toe te schrijven aan de succesvolle groei van het aantal klanten met een betaalrekening. Daarnaast was er in het eerste halfjaar van 2017 een beperkte uitstroom van klanten na de stopzetting van de ZwitserlevenBank-propositie.

In het algemeen ontwikkelden de klanttevredenheidsniveaus zich goed. Het klantgewogen gemiddelde van alle merkspecifieke Net Promoter Scores (NPS) bereikte voor het eerst een break-even niveau en verbeterde van -3 eind 2017 tot nul. De NPS van ASN Bank, RegioBank en SNS verbeterde wederom. ASN Bank en RegioBank bleven hierbij behoren tot het selecte gezelschap van Nederlandse banken met een positieve NPS. SNS zette de gestage trend op weg naar een positieve NPS door. Ten opzichte van -39 in 2013 rapporteerde zij nu -8. Bij BLG Wonen bleef de NPS stabiel.

Betalen

De groei van het aantal klanten met een betaalrekening bedroeg 81.000, een aanzienlijke stijging ten opzichte van het eerste halfjaar van 2017 (71.000). Dit was met name toe te schrijven aan de succesvolle profilering van onze merken. In het eerste kwartaal van 2018 kwamen veel consumenten in beweging als gevolg van media aandacht voor de bancaire sector. De netto groei bleef met 33.000 iets achter bij het eerste halfjaar van 2017 (42.000) als gevolg van een correctie van 13.000 voor inactieve betaalrekeningklanten. Het marktaandeel van de Volksbank in nieuwe betaalrekeningen groeide naar 23% (eind 2017: 20%). Dit marktaandeel ligt sinds 2014 op 20% of hoger, aanzienlijk boven het marktaandeel op basis van de totale portefeuille van circa 8%³.

² Betaalrekeningen met een saldo van nihil of lager en waarop minimaal 13 maanden geen klantgedreven transactie heeft plaatsgevonden.

³ Op basis van marktaandeel alle bestaande betaalrekeningen per 1 januari 2018: marktonderzoek GfK.

Hypotheke

De markt voor nieuwe hypotheke groeide in de eerste helft van 2018. Het aantal afgesloten hypotheke daalde maar de gemiddelde hoofdsom liet een stijging zien met ongeveer 8%. De concurrentie bleef onveranderd hevig. In de markt voor nieuwe particuliere hypotheke bleef het aandeel van hypotheke met een rentevaste looptijd van meer dan 10 jaar hoog op een niveau boven 50%. In dit segment nam het aandeel hypotheke met een looptijd groter dan 20 jaar toe ten opzichte van het eerste halfjaar van 2017.

De nieuwe hypotheekproductie van de Volksbank steeg tot € 2,9 miljard, van € 2,6 miljard in het eerste halfjaar van 2017. Het marktaandeel van de nieuwe particuliere hypotheke steeg naar 7,5% (eerste halfjaar 2017: 6,8%) en lag daarmee boven het marktaandeel op basis van de totale particuliere hypotheekportefeuille (6,5%) welke stabiel is ten opzichte van eind 2017.

Renteherzelingen bedroegen bijna € 1,7 miljard, een aanzienlijke daling ten opzichte van het eerste halfjaar van 2017 (€ 3,1 miljard). Daarvan betrof 30% vroegtijdige renteherzelingen (eerste halfjaar 2017: bijna 40%). Ten opzichte van het eerste halfjaar van 2017 namen de vroegtijdige renteherzelingen af, doordat bij een groot deel van de portefeuille reeds in eerdere jaren een renteherzeling had plaatsgevonden. In het eerste halfjaar van 2017 waren reguliere renteherzelingen hoger als gevolg van de hoge hypotheekproductie in 2007, dit betrof voornamelijk hypotheke met een rentevaste periode van 10 jaar.

Het totale aflossingsniveau van € 2,1 miljard is ten opzichte van het eerste halfjaar 2017 (€ 1,9 miljard) fractioneel gestegen, ondanks een lichte afname van het aantal verhuizingen. Contractuele aflossingen namen geleidelijk toe, in lijn met de veranderende samenstelling van de hypotheekportefeuille, met name weerspiegeld in een toename van annuïtaire hypotheke.

Dankzij de toegenomen productie en het hoge niveau van klantbehoud, heeft de Volksbank een groei van de particuliere hypotheekportefeuille gerealiseerd, van € 45,9 miljard ultimo 2017 tot € 46,7 miljard. De vraag naar hypotheke met een rentevaste periode van meer dan 10 jaar bleef hoog. Eind juni 2018 bestond € 8,3 miljard van de portefeuille uit deze hypotheke (18%), tegenover € 8,0 miljard (18%) ultimo 2017.

Sparen

De Nederlandse particuliere spaarmarkt groeide licht naar € 354 miljard (+4%), van € 341 miljard ultimo 2017. De particuliere spaartegoeden van de Volksbank stegen naar € 37,7 miljard ten opzichte van € 36,8 miljard eind 2017. Dit betekende een geringe daling van het marktaandeel naar 10,6%. De mkb-spaartegoeden, opgenomen onder Overige schulden aan klanten, bleven met € 2,7 miljard vrijwel stabiel.

Financiële resultaten

Winst- en verliesrekening

in € miljoenen	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)	Mutatie	2e halfjaar 2017 (IAS 39)
Netto rentebaten	455	476	-4%	448
Netto provisie en beheervergoedingen	21	26	-19%	23
Overige baten	4	27	-85%	28
Totaal baten	480	529	-9%	499
Operationele lasten exclusief wettelijke heffingen	272	271	0%	289
Wettelijke heffingen	29	28	4%	15
Totaal operationele lasten	301	299	1%	304
Totaal lasten	301	299	1%	304
Bijzondere waardeverminderingen	-16	-20	20%	-4
Resultaat voor belastingen	195	250	-22%	199
Belastingen	46	63	-27%	57
Nettoresultaat	149	187	-20%	142
Reële waardeveranderingen voormalige DBV-hypotheke en verbonden derivaten	-	-1		14
Totaal incidentele posten	-	-1		14
Gecorrigeerd nettoresultaat	149	188	-21%	128
Efficiëncyratio ¹	56,7%	51,3%		57,9%
Gecorrigeerde efficiëncyratio ²	56,7%	51,2%		60,1%
Rendement eigen vermogen (REV) ³	8,5%	10,5%		7,8%
Gecorrigeerd rendement eigen vermogen (REV) ⁴	8,5%	10,5%		7,0%
Rentemarge (bps) ⁵	1,47%	1,55%		1,46%
Operationele lasten als % van gemiddelde activa ⁶	0,88%	0,88%		0,94%
Gecorrigeerde operationele lasten als % van gemiddelde activa ⁷	0,88%	0,88%		0,94%

1 Totale operationele lasten gecorrigeerd voor wettelijke heffingen afgezet tegen totale baten.

2 Totale operationele lasten gecorrigeerd voor wettelijke heffingen en de impact van incidentele posten (bruto waarden) afgezet tegen totale baten gecorrigeerd voor de impact van incidentele posten.

3 Nettoresultaat afgezet tegen het gemiddelde totaal eigen vermogen op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

4 Nettoresultaat gecorrigeerd voor incidentele posten afgezet tegen het gemiddelde totaal eigen vermogen op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

5 Netto rentebaten afgezet tegen het gemiddelde totale activa op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

6 Operationele lasten gecorrigeerd voor wettelijke heffingen afgezet tegen het gemiddelde totale activa op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

7 Operationele lasten gecorrigeerd voor wettelijke heffingen en incidentele posten (bruto waarden) afgezet tegen het gemiddelde totale activa op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

NETTOWINST

De nettowinst liet een daling zien naar € 149 miljoen, ten opzichte van € 187 miljoen in het eerste halfjaar van 2017 (-20%). Deze daling was vrijwel volledig toe te schrijven aan € 49 miljoen lagere totale baten (-9%).

Vergeleken met het tweede halfjaar van 2017 steeg de nettowinst van € 142 miljoen tot € 149 miljoen. Het tweede halfjaar van 2017 bevatte een incidentele post in verband met reële waardeveranderingen van voormalige DBV-hypotheke en daaraan verbonden derivaten van netto € 14 miljoen positief.

Gecorrigeerd voor eenmalige posten steeg de nettowinst tot € 149 miljoen van € 128 miljoen in het tweede halfjaar van 2017. Deze toename was hoofdzakelijk toe te schrijven aan lagere operationele lasten en een hogere netto vrijval van voorzieningen voor leningen.

Het rendement op eigen vermogen bedroeg 8,5%, een daling ten opzichte van het eerste halfjaar van 2017 (10,5%) als gevolg van een lagere nettowinst.

De efficiëncyratio bedroeg 56,7% (eerste halfjaar 2017: 51,3%). Deze stijging was toe te schrijven aan lagere totale baten.

Als gevolg van de herclassificatie van de voormalige DBV-hypotheke van reële waarde naar geamortiseerde kostprijs is volatiliteit in de winst-en-verliesrekening uit hoofde van reële

waardeveranderingen van de DBV-hypotheekportefeuille vanaf 2018 geëlimineerd. In het eerste halfjaar van 2017 waren reële waardeveranderingen op voormalige DBV-hypotheeken en daaraan verbonden derivaten € 1 miljoen negatief (tweede halfjaar 2017: € 18 miljoen positief).

Baten

Verdeling baten

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)	Mutatie	2e halfjaar 2017 (IAS 39)
Netto rentebaten	455	476	-4%	448
Netto provisie en beheervergoedingen	21	26	-19%	23
Resultaat uit beleggingen	-3	29	-110%	12
Resultaat op financiële instrumenten	7	-2	450%	15
Overige operationele opbrengsten	-	-	0%	1
Totaal baten	480	529	-9%	499
Reële waardeveranderingen voormalige DBV-hypotheeken en verbonden derivaten	-	-1		18
Gecorrigeerde baten	480	530	-9%	481
Rentemarge (bps)	1,47%	1,55%		1,46%

De totale gecorrigeerde baten daalden in het eerste halfjaar met € 50 miljoen tot € 480 miljoen, voornamelijk gedreven door lagere rentebaten en een omslag in het resultaat uit beleggingen.

Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2017 daalden de totale gecorrigeerde baten fractioneel met € 1 miljoen. Lagere resultaten uit beleggingen werden nagenoeg gecompenseerd door hogere netto rentebaten en een hoger resultaat op financiële instrumenten (gecorrigeerd werden voor reële waardeveranderingen van de voormalige DBV-hypotheeken en verbonden derivaten).

NETTO RENTEBATEN

De netto rentebaten daalden met € 21 miljoen tot € 455 miljoen (-4%). Lagere rentelasten als gevolg van verlagingen van de rente op spaartegoeden compenseerden gedeeltelijk lagere rentebaten uit hypotheeken en hogere rentelasten verbonden aan derivaten voor het managen van het renterisico.

Lagere baten uit hypotheeken waren het gevolg van (vroegtijdige) renteherzieningen in 2017 en het eerste halfjaar van 2018 tegen lagere hypotheektarieven dan voor het herzieningsmoment. Daarnaast is de nieuwe hypotheekproductie afgesloten tegen substantieel lagere tarieven dan die van de hypotheeken afgelost in het eerste halfjaar van 2018. Deze effecten werden deels gecompenseerd door de groei van de hypotheekportefeuille.

De hogere rentelasten verbonden aan derivaten voor het managen van het renterisico waren voornamelijk toe te schrijven aan de hoge nieuwe hypotheekproductie en renteherzieningen met een langere rentevaste looptijd en het volledige effect van een in 2017 verbeterd model voor het schatten van vervroegde aflossingen en renteherzieningen.

Ten slotte werden de netto rentebaten positief beïnvloed door een andere classificatie van door RegioBank betaalde distributievergoedingen⁴.

De lagere netto rentebaten zijn weerspiegeld in een rentemarge die daalde tot 147 bps, vergeleken met 155 bps in het eerste halfjaar van 2017.

De netto rentebaten kwamen hoger uit ten opzichte van de € 448 miljoen in het tweede halfjaar van 2017. Dit kwam voornamelijk door lagere rentelasten wegens een verlaging van de spaarrentes, een dotatie aan niet-kredietrisico voorzieningen in het tweede halfjaar van 2017 en een andere classificatie van door RegioBank betaalde distributievergoedingen. Daartegenover stonden lagere rentebaten op hypotheeken als gevolg van (vroegtijdige) renteherzieningen. Daarnaast is de nieuwe hypotheekproductie in het eerste halfjaar van 2018 en tweede halfjaar van 2017 afgesloten tegen lagere tarieven dan de in die periode afgeloste hypotheeken. Ten slotte waren de rentelasten verbonden aan derivaten voor het managen van het renterisico hoger. Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2017 bleef de rentemarge vrijwel stabiel.

⁴ In 2017 heeft RegioBank haar provisievergoedingsmodel gewijzigd van een spaarsaldo- naar een klantmodel. Hierdoor worden betaalde distributievergoedingen geïnclassificeerd als provisielasten in plaats van als rentelasten. Doordat 2017 een overgangsjaar was, is het volledige effect zichtbaar vanaf 2018. De gewijzigde classificatie heeft geen gevolgen voor de totale baten.

NETTO PROVISIE EN BEHEERVERGOEDINGEN

De netto-inkomsten uit provisies en beheervergoedingen daalden met € 5 miljoen tot € 21 miljoen. Deze daling vloeide voort uit de herclassificatie van door RegioBank betaalde distributievergoedingen en een vrijval van een voorziening in het eerste halfjaar van 2017. Dit overtrof de toename van de ontvangen beheervergoedingen, die gedreven werd door een stijging in het beheerd vermogen.

De netto provisie en beheervergoedingen van € 21 miljoen lieten een lichte daling zien vergeleken met het tweede halfjaar van 2017 (€ 23 miljoen). Deze daling vloeide voort uit de herclassificatie van door RegioBank betaalde distributievergoedingen. Dit deed de toename van de ontvangen beheervergoedingen meer dan teniet.

RESULTAAT UIT BELEGGINGEN

Het resultaat uit beleggingen daalde met € 32 miljoen tot € 3 miljoen negatief, grotendeels door lagere gerealiseerde resultaten op vastrentende beleggingen, verkocht in het kader van balansbeheer en optimalisatie van de beleggingsportefeuille. Deze resultaten daalden van € 22 miljoen positief naar € 2 miljoen negatief. In zowel het eerste als het tweede halfjaar van 2017 waren resultaten uit de verkoop van obligaties uit hoofde van risicomangement relatief hoog. Het negatieve resultaat in de eerste helft van 2018 had met name betrekking op de afbouw van posities in Italiaanse vastrentende waarden.

RESULTAAT OP FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Het resultaat op financiële instrumenten was € 7 miljoen positief, ten opzichte van € 2 miljoen negatief in het eerste halfjaar van 2017. Van deze verbetering is € 1 miljoen toe te schrijven aan de reële waardeveranderingen op voormalige DBV-hypotheke en daaraan verbonden derivaten. Daarnaast waren in het eerste halfjaar van 2017 verliezen uit hoofde van de herwaardering van in eerdere jaren teruggekochte financieringen hoger.

De daling van het resultaat op financiële instrumenten ten opzichte van het tweede halfjaar van 2017 is meer dan geheel toe te schrijven aan de reële waardeveranderingen op voormalige DBV-hypotheke en daaraan verbonden derivaten van € 18 miljoen positief in het tweede halfjaar van 2017.

Lasten

Operationele lasten en fte

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)	Mutatie	2e halfjaar 2017 (IAS 39)
Personeelskosten	200	187	7%	194
Afschrijvingen op (im)materiële vaste activa	11	10	10%	11
Overige operationele lasten	90	102	-12%	99
Totaal operationele lasten	301	299	1%	304
Wettelijke heffingen (overige operationele lasten)	29	28		15
Gecorrigeerde operationele lasten	272	271	0%	289
Efficiëncyratio	56,7%	51,3%		57,9%
Gecorrigeerde efficiëncyratio	56,7%	51,2%		60,1%
Operationele lasten als % van gemiddelde activa	0,88%	0,88%		0,94%
Gecorrigeerde operationele lasten als % van gemiddelde activa	0,88%	0,88%		0,94%
FTE				
Totaal aantal interne fte's	3.155	3.288	-4%	3.231
Totaal aantal externe fte's	771	673	15%	714
Totaal aantal fte's	3.926	3.961	-1%	3.945

De totale operationele lasten stegen fractioneel met € 2 miljoen tot € 301 miljoen. Wettelijke heffingen waren met € 29 miljoen € 1 miljoen hoger dan het eerste halfjaar van 2017. Exclusief wettelijke heffingen stegen de gecorrigeerde operationele lasten eveneens met € 1 miljoen tot € 272 miljoen.

De gecorrigeerde operationele lasten zijn positief beïnvloed door een omslag van een dotatie van € 11 miljoen aan niet-kredietrisico gerelateerde voorzieningen in het eerste halfjaar van 2017 naar een vrijval van € 1 miljoen in het eerste halfjaar van 2018, en door verdere efficiëncyverbeteringen. Dit werd teniet gedaan door toegenomen kosten voor projecten op het gebied van regelgeving en compliance, looninflatie inclusief hogere sociale lasten en kosten in verband met toegenomen commerciële activiteiten.

Vergeleken met het tweede halfjaar van 2017 daalden de totale gecorrigeerde operationele lasten met € 17 miljoen tot € 272 miljoen dankzij een omslag in dotaties aan niet-kredietrisico gerelateerde voorzieningen, lagere marketingkosten en lagere personeelskosten van interne medewerkers.

In de personeelskosten is een dotatie aan niet-kredietrisico gerelateerde voorzieningen van € 9 miljoen begrepen, hoofdzakelijk bestaande uit additionele reorganisatielasten in verband met nadere initiatieven om onze bedrijfsvoering te vereenvoudigen en verbeteren.

Dit werd meer dan gecompenseerd door een vrijval van voorzieningen van € 10 miljoen in de overige operationele lasten. Dit betrof met name voorzieningen voor de compensatie onder het Uniform Herstelkader Rentederivaten MKB. De Volksbank heeft voor het einde van 2017 alle mkb-klienten met een rentederivaat die onder het Uniform Herstelkader (UHK) vallen bericht gestuurd. Van deze 212 klanten is aan 76 klanten een aanbod gedaan voor compensatie. De overige 136 klanten zijn geïnformeerd dat zij niet in aanmerking komen voor compensatie en/of herstel. De administratieve afhandeling en uitbetaling van de compensatie is in het eerste halfjaar van 2018 grotendeels afgerond.

Dotaties aan voorzieningen in het eerste halfjaar van 2017 betroffen met name additionele reorganisaties en voorzieningen in verband met bescherming tegen plofkraken.

De wettelijke heffingen waren € 29 miljoen, waarvan € 14 miljoen gerelateerd aan de bijdrage aan het resolutiefonds (eerste halfjaar 2017: € 10 miljoen) en € 15 miljoen aan de ex ante bijdrage ten behoeve van het depositogarantiestelsel (DGS) (eerste halfjaar 2017: € 18 miljoen). De toename van de bijdrage aan het resolutiefonds weerspiegelt een hogere bijdrage voor alle Nederlandse banken aangezien de groei van het fonds achterbleef bij de groei van de gedekte deposito's. De daling van de ex ante bijdrage aan het DGS weerspiegelt de verbetering van de onderliggende liquiditeits- en solvabiliteitsindicatoren van de Volksbank.

De wettelijke heffingen waren € 14 miljoen hoger dan het tweede halfjaar van 2017. Dit is volledig toe te schrijven aan het feit dat de volledige jaarbijdrage aan het resolutiefonds in het eerste halfjaar van 2018 is verantwoord.

De gecorrigeerde operationele lasten gedeeld door de gemiddelde totale activa bleef stabiel op 88 bps.

Vergeleken met eind 2017 daalde het aantal interne werknemers van 3.231 naar 3.155 fte. Deze daling vloeide voort uit toegenomen effecten van efficiency- en reorganisatiemaatregelen.

Het aantal externe medewerkers steeg met 57 tot 771 fte mede in verband met extra activiteiten gerelateerd aan het terughalen van klantdossiers bij incassobureaus, projecten op het gebied van regelgeving en compliance en het persoonlijk benaderen van potentieel kwetsbare klanten met een aflossingsvrije hypotheek.

Verdeling bijzondere waardeverminderingen

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)	Mutatie	2e halfjaar 2017 (IAS 39)
Particuliere hypotheke	-8	-18	56%	-3
Overige particuliere leningen	-2	1	-300%	5
Mkb-kredieten	-7	-3	-133%	-6
Overige	1	-	0%	-
Totaal bijzondere waardeverminderingen	-16	-20	20%	-4
Risicokosten totale leningen	-0,07%	-0,08%		-0,01%
Risicokosten particuliere hypotheke	-0,03%	-0,08%		-0,02%
Risicokosten mkb-kredieten	-1,98%	-0,75%		-1,45%

In het eerste halfjaar van 2018 was er, onder IFRS 9, een netto vrijval van voorzieningen voor leningen van € 16 miljoen. In het eerste halfjaar van 2017 was er een netto vrijval van € 20 miljoen, onder IAS 39. In de tweede helft van 2017 bedroeg de vrijval € 4 miljoen. Destijds leidden parameteraanpassingen van voorzieningenmodellen tot extra voorzieningen voor overige particuliere leningen. Deze omvatten de introductie van minimum dekkingsgraden voor voorziene leningen, lineair oplopend tot 100% voor particuliere leningen met een achterstand van 24 maanden of meer.

De totale netto vrijval van voorzieningen op particuliere hypotheke bedroeg € 8 miljoen, wat gelijkstaat aan 3 bps van de bruto uitstaande particuliere hypotheke. Deze vrijval was het gevolg van verbeterde economische vooruitzichten in scenario's gebruikt voor het bepalen van de kredietvoorziening, resulterend in een afname van stage 2-leningen. Daarnaast was er een afname van stage 3 (default) leningen als gevolg van verbeterde economische omstandigheden.

In het eerste halfjaar van 2017 was de totale netto vrijval van bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheke € 18 miljoen dankzij een substantiële daling van voorziene particuliere hypotheke als gevolg van verbeterde macro-economische omstandigheden en een stijging van de huizenprijzen.

Bijzondere waardeverminderingen op overige particuliere leningen resulteerden in een netto vrijval van € 2 miljoen, grotendeels toe te schrijven aan een lager debetsaldo op betaalrekeningen.

De netto vrijval van voorzieningen op de mkb-kredietportefeuille bedroeg € 7 miljoen. Stage 2-leningen namen af als gevolg van verbeterde economische vooruitzichten in scenario's gebruikt voor het bepalen van de kredietvoorziening, zoals onder meer werkloosheid en het aantal faillissementen. Ook stage 3-leningen daalden met name als gevolg van een herstel van leningen in default.

In het eerste halfjaar van 2017 was de totale netto vrijval van bijzondere waardeverminderingen op mkb-kredietportefeuille € 3 miljoen als gevolg van een afname van de voorziene mkb-kredietportefeuille.

Belastingen

De effectieve belastingdruk was met 23% lager dan het nominale tarief van 25% als gevolg van een belastingbata inzake aanpassing van het fiscale resultaat over 2016. In het tweede halfjaar van 2017 was de effectieve belastingdruk 29% als gevolg van een aanpassing van het fiscale resultaat over 2014 en 2015.

Risicobeheer, kapitaal- en liquiditeitsmanagement

Kredietrisico

IFRS 9 in miljoenen euro's	30 juni 2018	1 januari 2018
Particuliere hypotheke ¹	46.726	45.846
Overige particuliere kredieten	123	143
Mkb-kredieten	753	791
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.726	2.667
Totaal vorderingen op klanten²	50.328	49.447

KREDIETRISICO-INDICATOREN

Totale leningen en vorderingen op klanten

Leningen en vorderingen in stage 3	759	862
Stage 3 ratio	1,5%	1,7%
Stage 3 dekkingsgraad	14,0%	14,0%

Particuliere hypotheke

Particuliere hypotheke in stage 3	634	718
Stage 3 ratio	1,4%	1,5%
Stage 3 dekkingsgraad	7,6%	7,4%
In achterstand	1,1%	1,4%
NHG-gegarandeerd	30%	30%
Gewogen gemiddelde geïndexeerde LtV	72%	74%

1 Inclusief IFRS waarderingsaanpassingen.

2 Bruto boekwaarden.

Vorderingen op klanten

Het totaal aan bruto vorderingen op klanten is in het eerste halfjaar van 2018 toegenomen met € 0,9 miljard, vrijwel volledig veroorzaakt door een stijging van particuliere hypotheke. Overige particuliere en mkb-kredieten lieten een beperkte daling zien.

Dankzij gunstige macro-economische omstandigheden, de sterke huizenmarkt en voortdurende inspanningen van de afdeling Bijzonder Beheer om klanten met financiële problemen te helpen is het risicoprofiel van de kredietportefeuille verbeterd ten opzichte van eind 2017. De stage 3-ratio (stage 3-leningen als percentage van de totale vorderingen) daalde van 1,7% naar 1,5%, bij een ongewijzigde dekkingsgraad van 14%. Hierdoor daalden in de eerste helft van 2018 de voorzieningen van € 166 miljoen per 1 januari 2018, naar € 137 miljoen eind juni 2018.

Bij onze belangrijkste kredietportefeuille, particuliere hypotheke, komen door het gunstige economische klimaat minder klanten in de financiële problemen, stijgende huizenprijzen hebben daarnaast een positieve invloed op de dekking van de uitstaande leningen. Hier daalde de stage 3-ratio naar 1,4% en verbeterde de Loan-to-Value van 74% naar 72%. De leningen in achterstand daalden van 1,4% van de portefeuille naar 1,1%.

Sinds 1 januari 2018 zijn we verplicht om kredietvoorzieningen te treffen conform de vereisten van IFRS 9. Deze nieuwe richtlijnen resulteren in een volatieler karakter aan de voorzieningen doordat de verwachte macro-economische ontwikkelingen moeten worden meegenomen in de berekening.

Op basis van onze risicomodellen berekenen we voor al onze klanten iedere maand de kans dat ze in financiële problemen raken:

- Klanten van wie geen verslechtering in kredietwaardigheid wordt waargenomen ten opzichte van het moment dat ze een vordering bij ons zijn aangegaan, worden in stage 1 geplaatst. Dit houdt in dat er een 12-maands 'expected credit loss' voorziening wordt getroffen.
- Klanten die een significante verslechtering in kredietwaardigheid laten zien ten opzichte van het moment dat ze een vordering bij ons zijn aangegaan, moeten wij in stage 2 plaatsen. Een voorbeeld hiervan is een betalingsachterstand van tussen 30 en 90 dagen. Voor stage 2-posten wordt een 'lifetime expected credit loss' voorziening getroffen.

- Van klanten voor wie op het meetmoment duidelijk is dat ze financiële zorgen hebben, bijvoorbeeld als gevolg van een betalingsachterstand van meer dan 90 dagen, worden de vorderingen in stage 3 geplaatst. Dit houdt in dat er een 'lifetime expected credit loss' voorziening wordt getroffen.

De stages zijn bepalend voor de berekeningsmethodiek en de hoogte van de te treffen voorziening. Achterstand is echter niet het enige criterium voor de staging, het kan voorkomen dat een klant nog niet in achterstand is, maar op basis van andere beschikbare informatie in stage 2 of 3 geplaatst wordt.

De toepassing van deze risicomodellen resulteert in een volatieler karakter van de voorzieningen doordat de verwachte macro-economische ontwikkelingen worden meegenomen in de berekening van zowel de 12-maands als de lifetime expected credit losses.

PARTICULIERE HYPOTHEKEN

Bij de particuliere hypotheek is het aandeel van vorderingen in stage 1 relatief hoog: 94,3%. Nieuwe hypotheekproductie en positieve macro-economische omstandigheden leidden in de eerste helft van 2018 tot een absolute stijging van particuliere hypotheek in stage 1. Daarnaast verschoven stage 2 en 3 vorderingen naar betere stages. Particuliere hypotheek in stage 3 bedroegen eind juni 2018 € 634 miljoen. Hiervoor was voor een bedrag van € 48 miljoen aan voorzieningen getroffen, wat resulteerde in een dekkingsgraad van 7,6% (begin 2018: 7,4%).

De vorderingen van een beperkte groep klanten met een aflossingsvrije hypotheek, waarvoor het risico op het niet terug kunnen terugbetalen van de lening op het einde van de looptijd zeer hoog is, zijn in stage 3 geplaatst.

OVERIGE PARTICULIERE KREDIETEN

Het percentage stage 3-leningen bij de overige particuliere kredieten is relatief hoog. Dit wordt mede veroorzaakt door inactieve betaalrekeningen waarop, door doorlopende incasso's voor productkosten, negatief saldo kan ontstaan. Daarnaast is ook het aandeel van stage 3-vorderingen bij doorlopende kredieten relatief hoog. Deze portefeuille wordt afgebouwd. Overige particuliere kredieten zijn ongedekt, waardoor zij vrijwel volledig voorzien zijn: per eind juni 2018 was de stage 3-dekkingsgraad 96,4% (begin 2018: 94,1%).

MKB-KREDIETEN

Het aandeel stage 1-vorderingen is bij de mkb-kredieten kleiner dan bij de particuliere hypotheek, al wordt er hard aan gewerkt om ook meer mkb-klanten financieel weerbaar te maken en naar stage 1 te migreren. In dit segment worden nauwelijks nieuwe leningen verstrekt en in de eerste helft van 2018 daalden om die reden de vorderingen in alle drie de stages. Naast uitwinningen, die leidden tot een lager stage 3-volume, migreerden vorderingen eveneens naar betere stages. Het volume in stage 3 daalde van € 110 miljoen begin 2018 naar € 97 miljoen eind juni 2018, de dekkingsgraad was 32,0% (ten opzichte van 32,7% begin 2018).

OVERIGE ZAKELIJKE KREDIETEN EN VORDERINGEN OP DE OVERHEID

De portefeuille overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid kenmerkt zich door de veelal gegarandeerde leningen en een heel laag kredietrisicoprofiel. Het overgrote deel van de vorderingen bevond zich in stage 1, evenals begin 2018. In deze portefeuille zijn geen vorderingen in stage 3.

Vorderingen op klanten 30 juni 2018 Reviewed ¹

IFRS 9 in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Voorziening voor kredietverliezen	Boekwaarde	Stage ratio	Dekkings- graad
STAGE 1					
Particuliere hypotheke	43.706	-2	43.704	94,3%	0,0%
Overige particuliere kredieten	82	-	82	66,7%	0,0%
Mkb-kredieten	553	-1	552	73,4%	0,2%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.524	-1	2.523	92,6%	0,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 1	46.865	-4	46.861	93,8%	0,0%
STAGE 2					
Particuliere hypotheke	2.030	-11	2.019	4,4%	0,5%
Overige particuliere kredieten	13	-1	12	10,6%	7,7%
Mkb-kredieten	103	-8	95	13,7%	7,8%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	202	-1	201	7,4%	0,5%
Totaal vorderingen op klanten stage 2	2.348	-21	2.327	4,7%	0,9%
STAGE 3					
Particuliere hypotheke	634	-48	586	1,4%	7,6%
Overige particuliere kredieten	28	-27	1	22,8%	96,4%
Mkb-kredieten	97	-31	66	12,9%	32,0%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	-	-	-	0,0%	0,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 3	759	-106	653	1,5%	14,0%
TOTAAL STAGE 1, 2 EN 3					
Particuliere hypotheke	46.370	-61	46.309		0,1%
Overige particuliere kredieten	123	-28	95		22,8%
Mkb-kredieten ²	753	-40	713		5,3%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.726	-2	2.724		0,1%
Totaal vorderingen op klanten stage 1, 2 en 3	49.972	-131	49.841		0,3%
IFRS waarderingsaanpassingen ³	356	-	356		
Totaal vorderingen op klanten	50.328	-131	50.197		0,3%
Off-balance sheet posten ⁴	2.601	-6	2.595		0,2%
Totale maximale kredietrisico exposure vorderingen op klanten	52.929	-137	52.792		0,3%

1 De tabellen aangeduid met 'Reviewed' maken integraal deel uit van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten en zijn onderdeel van de beoordelingsverklaring.

2 Onder de bruto mkb-kredieten zijn voor € 679 miljoen bruto mkb-hypotheke verantwoord.

3 Bestaande uit reële waardeaanpassingen door hedge accounting en amortisaties.

4 Off-balance onherroepelijke faciliteiten, garanties en terugkoopverplichtingen.

Vorderingen op klanten per 1 januari 2018 Reviewed ¹

IFRS 9 in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Voorziening voor kredietverliezen	Boekwaarde	Stage ratio	Dekkings- graad
STAGE 1					
Particuliere hypotheke	42.366	-3	42.363	91,4%	0,0%
Overige particuliere kredieten	92	-	92	74,8%	0,0%
Mkb-kredieten	558	-1	557	74,1%	0,2%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.394	-	2.394	87,8%	0,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 1	45.410	-4	45.406	90,9%	0,0%
STAGE 2					
Particuliere hypotheke	2.467	-18	2.449	5,3%	0,7%
Overige particuliere kredieten	17	-2	15	13,8%	11,8%
Mkb-kredieten	123	-12	111	16,3%	9,8%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	273	-1	272	10,0%	0,4%
Totaal vorderingen op klanten stage 2	2.880	-33	2.847	5,8%	1,1%
STAGE 3					
Particuliere hypotheke	718	-53	665	1,5%	7,4%
Overige particuliere kredieten	34	-32	2	27,6%	94,1%
Mkb-kredieten	110	-36	74	14,6%	32,7%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	-	-	-	0,0%	0,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 3	862	-121	741	1,7%	14,0%
TOTAAL STAGE 1, 2 EN 3					
Particuliere hypotheke	45.551	-74	45.477		0,2%
Overige particuliere kredieten	143	-34	109		23,8%
Mkb-kredieten ²	791	-49	742		6,2%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.667	-1	2.666		0,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 1, 2 en 3	49.152	-158	48.994		0,3%
IFRS waarderingsaanpassingen ³	295	-	295		
Totaal vorderingen op klanten	49.447	-158	49.289		0,3%
Off-balance sheet posten ⁴	2.615	-8	2.607		0,3%
Totale maximale kredietrisico exposure vorderingen op klanten	52.062	-166	51.896		0,3%

1 De tabellen aangeduid met 'Reviewed' maken integraal deel uit van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten en zijn onderdeel van de beoordelingsverklaring.

2 Onder de bruto mkb-kredieten zijn voor € 712 miljoen bruto mkb-hypotheke verantwoord.

3 Bestaande uit reële waardeaanpassingen door hedge accounting en amortisaties.

4 Off-balance onherroepelijke faciliteiten, garanties en terugkoopverplichtingen.

Vorderingen op klanten 31 december 2017

IAS 39 in miljoenen euro's	Bruto leningen ¹	Specifieke voorziening	IBNR-voorziening	Boekwaarde	In achterstand ²	Non-default ²	Default ²	In achterstand	Impaired ratio	Dekkingsgraad
Resterende hoofdsommen	45.552	-44	-28	45.480	541	264	277	1,2%	0,6%	15,9%
IFRS waarderingsaanpassingen ³	454			454						
Particuliere hypotheke	46.006			45.934						
Overige particuliere kredieten	142	-27	-1	114	37	3	34	26,1%	23,9%	79,4%
Totaal particuliere kredieten	46.148	-71	-29	46.048	578	267	311	1,3%	0,7%	22,8%
Mkb-kredieten ⁴	786	-47	-2	737	104	-	104	13,2%	13,2%	45,2%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.674	-	-	2.674	-	-	-	-	-	-
Totaal vorderingen op klanten	49.608	-118	-31	49.459	682	267	415	1,4%	0,8%	28,4%

- 1 Voorheen werd de lopende rente gerapporteerd onder de post Overige activa, vanaf 2018 wordt de lopende rente gerapporteerd bij de post waar deze betrekking op heeft. Vergelijkende cijfers 2017 zijn hiervoor aangepast.
- 2 Een klant is 'In achterstand' bij een betalingsachterstand van meer dan 3 maanden of wanneer het onwaarschijnlijk is dat de klant aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen. Onder 'Non-default' zijn de klanten opgenomen met een achterstand van kleiner dan drie maanden. 'Non-default' en 'Default' vormen samen het bedrag 'In achterstand'.
- 3 Bestaande uit reële waardeaanpassingen van hypotheke gewaardeerd tegen reële waarde, reële waardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.
- 4 Onder de bruto mkb-kredieten zijn voor € 712 miljoen bruto mkb-hypotheke verantwoord.

Verloop voorzieningen voor kredietverliezen van vorderingen op klanten 1^e halfjaar 2018 Reviewed ¹

in miljoenen euro's IFRS 9	Particuliere hypotheke	Overig particulier	Mkb-kredieten	Overige ²	Off-balance posten ³	Totaal
Eindbalans 31 december 2017 IAS 39	72	28	49	-	-	149
Stelselwijziging IFRS 9	2	6	-	1	8	17
Openingsbalans 1 januari 2018 IFRS 9	74	34	49	1	8	166
Aanpassing voorziening door gewijzigd kredietrisico	-5	1	-5	1	-2	-10
Verstrekingen en aankopen	1	-	2	-	-	3
Niet langer op de balans opgenomen	-3	-1	-4	-	-	-8
Afschrijvingen	-6	-6	-2	-	-	-14
Netto toename/afname	-13	-6	-9	1	-2	-29
Overige mutaties	-	-	-	-	-	-
Eindbalans 30 juni 2018	61	28	40	2	6	137

- 1 De tabellen aangeduid met 'Reviewed' maken integraal deel uit van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten en zijn onderdeel van de beoordelingsverklaring.
- 2 Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid.
- 3 Off balance onherroepelijke faciliteiten, garanties en terugkoopverplichtingen.

Verloop voorzieningen voor kredietverliezen van vorderingen op klanten 1^e halfjaar 2017

in miljoenen euro's IAS 39	Particuliere hypotheke	Overig particulier	Mkb-kredieten	Overige ¹	Off-balance posten ²	Totaal
Eindbalans 31 december 2016	114	26	74	-	-	214
Saldo van dotaties en vrijvallen	-18	1	-3	-	-	-20
Onttrekkingen	-14	-3	-4	-	-	-21
Netto toename/afname	-32	-2	-7	-	-	-41
Overige mutaties	2	-	2	-	-	4
Eindbalans 30 juni 2017	84	24	69	-	-	177

- 1 Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid.
- 2 Off balance onherroepelijke faciliteiten, garanties en terugkoopverplichtingen.

Particuliere hypotheek in achterstand per 30 juni 2018 Reviewed ¹

IFRS 9 in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Geen achterstand	≤ 30 dagen in achterstand	> 30 dagen ≤ 90 dagen in achterstand	> 90 dagen in achterstand	% in achterstand
Stage 1	43.706	43.660	46	-	-	0,1%
Stage 2	2.030	1.852	141	37	-	8,8%
Stage 3	634	364	58	68	144	42,6%
Subtotaal	46.370	45.876	245	105	144	1,1%
IFRS waarderingsaanpassingen ²	356	-	-	-	-	
Totaal	46.726	45.876	245	105	144	

1 De tabellen aangeduid met 'Reviewed' maken integraal deel uit van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten en zijn onderdeel van de beoordelingsverklaring.

2 Bestaande uit reële waardeaanpassingen door hedge accounting en amortisaties.

Particuliere hypotheek in achterstand per 1 januari 2018 Reviewed ¹

IFRS 9 in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Geen achterstand	≤ 30 dagen in achterstand	> 30 dagen ≤ 90 dagen in achterstand	> 90 dagen in achterstand	% in achterstand
Stage 1	42.366	42.319	46	1	-	0,1%
Stage 2	2.467	2.190	237	40	-	11,2%
Stage 3	718	388	81	82	167	46,0%
Subtotaal	45.551	44.897	364	123	167	1,4%
IFRS waarderingsaanpassingen ²	295	-	-	-	-	
Totaal	45.846	44.897	364	123	167	

1 De tabellen aangeduid met 'Reviewed' maken integraal deel uit van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten en zijn onderdeel van de beoordelingsverklaring.

2 Bestaande uit reële waardeaanpassingen door hedge accounting en amortisaties.

Uitsplitsing particuliere hypotheek naar LtV buckets

in miljoenen euro's ¹	30-06-2018 (IFRS 9)		31-12-2017 (IAS 39)	
NHG²	13.348	30%	13.184	30%
LtV ≤ 75%	4.667	11%	4.320	10%
LtV >75 ≤100%	7.559	17%	7.299	17%
LtV >100 ≤110%	821	2%	1.129	3%
LtV >110 ≤125%	258	1%	381	1%
LtV > 125%	43	0%	55	0%
Niet-NHG	30.820	70%	30.160	70%
LtV ≤ 75%	17.427	39%	16.546	38%
LtV >75 ≤100%	10.444	24%	9.840	23%
LtV >100 ≤110%	1.932	4%	2.345	5%
LtV >110 ≤125%	726	2%	1.090	3%
LtV > 125%	291	1%	339	1%
Totaal	44.168	100%	43.344	100%
Gewogen gemiddelde geïndexeerde LtV	72%		74%	
Kredietvoorziening	-61		-72	
IFRS waarderingsaanpassingen ³	356		454	
Lopende rente	110		114	
Spaardelen	2.093		2.094	
Totaal particuliere hypotheek	46.666		45.934	

1 LtV op basis van geïndexeerde reële waarde onderpand.

2 De omvang van de garantie gerelateerd aan NHG-gegarandeerde hypotheek loopt annuïtair af.

3 Bestaande uit reële waardeaanpassingen van hypotheek gewaardeerd tegen reële waarde (2017), reële waardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.

Particuliere hypotheek naar aflossingsvorm

in miljoenen euro's	30-6-2018 (IFRS 9)		31-12-2017 (IAS 39)	
Aflossingsvrij (100%)	12.035	26%	12.344	27%
Aflossingsvrij (gedeeltelijk)	12.643	27%	12.474	28%
Annuïtair	9.881	21%	8.571	19%
Belegging	2.736	6%	2.896	6%
Levensverzekering ¹	4.310	9%	4.622	10%
Banksparen	3.237	7%	3.303	7%
Lineair	938	2%	796	2%
Overig	481	1%	432	1%
Totaal	46.261	100%	45.438	100%
Kredietvoorziening	-61		-72	
Lopende rente	110		114	
IFRS-waardeaanpassingen ²	356		454	
Totaal particuliere hypotheek	46.666		45.934	

1 Inclusief spaarhypotheek waarvan de polis is ondergebracht bij een verzekeraar.

2 Bestaande uit reële waardeaanpassingen van hypotheek gewaardeerd tegen reële waarde (2017), reële waardeaanpassingen door hedge accounting en amortisaties.

Aflossingsvrije hypotheek (100%) naar LtV-klasse

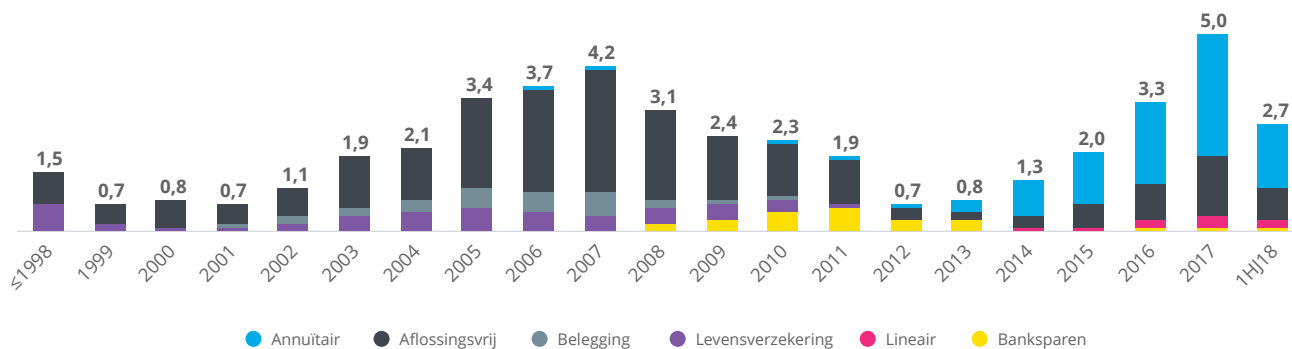
in percentages	30-6-2018	31-12-2017
LtV ≤ 75%	83%	81%
LtV >75 ≤100%	13%	14%
LtV >100 ≤110%	2%	3%
LtV >110 ≤125%	1%	1%
LtV > 125%	1%	1%
Totaal	100%	100%

Particuliere hypotheek naar resterende rentevaste looptijd

in miljoenen euro's	30-06-2018 (IFRS 9)		31-12-2017 (IAS 39)	
Variabel	2.549	5%	2.754	6%
≥ 1 en < 5 jaar rentevast	1.247	2%	1.331	3%
≥ 5 en < 10 jaar rentevast	4.506	10%	5.108	11%
≥ 10 en < 15 jaar rentevast	29.209	64%	27.810	61%
≥ 15 jaar rentevast	8.267	18%	8.001	18%
Overig	483	1%	434	1%
Totaal	46.261	100%	45.438	100%
Kredietvoorziening	-61		-72	
Lopende rente	110		114	
IFRS-waardeaanpassingen ¹	356		454	
Totaal particuliere hypotheek	46.666		45.934	

1 Bestaande uit reële waardeaanpassingen van hypotheek gewaardeerd tegen reële waarde (2017), reële waardeaanpassingen door hedge accounting en amortisaties.

Particuliere hypotheek naar jaar van oorsprong en aflossingsvorm (in miljarden euro's)^{1,2}

1 In de bedragen in deze grafiek zijn wel hypotheekherzieningen begrepen, maar gepasseerde nog niet in het systeem verwerkte hypotheek, extra ruimte hypotheek en overbruggingskredieten, niet.

2 In 2017 is € 0,7 miljard aan particuliere hypotheek uit de acquisitie van RegioBank inbegrepen.

Renterisico bankboek

De Volksbank streeft naar stabiele rente-inkomsten, zowel op de korte als de lange termijn. Bij een onveranderd lage marktrente en de verwachting dat deze slechts langzaam zal stijgen, is het renterisico nauwelijks veranderd ten opzichte van ultimo 2017.

In de beheersing van het renterisico is de belangrijkste rentewaarde-risico-indicator de 'duration van het eigen vermogen'. De belangrijkste rente-inkomsten risico-indicator voor de termijn van 1 jaar is de 'earnings-at-risk' (EaR).

De duration van het eigen vermogen per eind juni 2018 was 1,6 (ultimo 2017: 1,6). Deze indicator geeft de gevoeligheid aan voor rentewijzigingen waarbij alle toekomstige kasstromen die naar verwachting voortkomen uit de balans van dat moment worden meegenomen. Een lage duration van het eigen vermogen beperkt de gevoeligheid van de rentewaarde voor rentewijzigingen. In het eerste halfjaar van 2018 hebben we de duration van het eigen vermogen laag gehouden. Striktere toezichthouderstesten (Supervisory Outlier Test)⁵ kunnen invloed hebben op onze rentesturing. In de aankomende periode zullen we dit verder onderzoeken.

Eind juni 2018 bedroeg de EaR € 82 miljoen (ultimo 2017: € 75 miljoen). De EaR geeft de maximale impact op het renteresultaat weer van verschillende scenario's over een horizon van een jaar.

Marktrisico

De Volksbank heeft een beperkte handelsportefeuille. Het marktrisico in de handelsportefeuille wordt dagelijks gemeten aan de hand van Value-at-Risk (VaR), Expected Shortfall (ES) en stresstesten. Deze worden gebruikt voor interne monitoring en limitering. Zowel voor de VaR, ES als de stresstest wordt één dag vooruit gekeken (1-daags horizon). Het gehanteerde betrouwbaarheidsinterval voor VaR is 99% en die voor ES 97,5%. Gedurende de gehele verslagperiode zijn zowel de totale VaR-limiet als de totale ES limiet gelijk gebleven op € 2 miljoen. Dit weerspiegelt het relatief lage risicoprofiel van deze activiteiten.

Niet-financiële risico's

OPERATIONEEL RISICO

In het eerste halfjaar heeft de Volksbank belangrijke stappen gezet in de verdere versterking van de riskorganisatie ter beheersing van niet-financiële risico's.

Ultimo 2017 zijn de projectmatige activiteiten van het In Control Framework (ICF) overgedragen aan de lijnorganisatie.

De bank heeft dit jaar in een vergelijkend onderzoek bij andere banken relevante verbeterpunten geïdentificeerd voor de inrichting van de organisatie en het ICF. Deze verbeteringen worden opgenomen in lopende en te starten verbeterinitiatieven.

In de eerste helft van 2018 is het proces voor registratie en beoordeling van operationele risico-incidenten verder verbeterd.

CYBER RESILIENCE

In de afgelopen jaren zijn de cybercrimeprocessen geprofessionaliseerd. Mede hierdoor bleef in het eerste halfjaar 2018 de onderbreking van de dienstverlening als gevolg van cyberaanvallen en uitval van systemen beperkt en binnen de door de Volksbank gestelde grenzen. Dit geldt tevens voor schade die aan klanten wordt vergoed als gevolg van phishing malware en skimming van betaalpassen en creditcards. Periodiek wordt de werking van de back-up faciliteit van de belangrijkste bancaire systemen getest. Daarbij is vastgesteld dat deze na een verstoring allemaal binnen de vereiste tijd operationeel zijn.

KLANTINTEGRITEIT, CRIMINALITEIT, FRAUDE EN CORRUPTIE

Naar aanleiding van een aanwijzing van DNB heeft de Volksbank beheersmaatregelen geïmplementeerd die de integriteitsrisico's op het gebied van klantacceptatie en transactiemonitoring voortdurend mitigeren.

In april 2018 heeft DNB na onderzoek geconcludeerd dat de Volksbank voldoet aan de gedragslijn zoals bepaald in de aanwijzing. De Volksbank treft voortdurend maatregelen om adequate borging van transactiemonitoring in de organisatie te bestendigen.

De implementatie van de 4e EU anti-witwasrichtlijn in Nederlandse regelgeving is vertraagd en wordt verwacht in de loop van 2018. De bank past jaarlijks haar beleid aan, onder meer op basis van deze nieuwe regelgeving, om daarmee de beheersing van integriteitsrisico's op het gewenste volwassenheidsniveau te houden.

⁵ EBA Final Report on Guidelines on the management of interest rate risk arising from non-trading book activities, 19 juli 2018.

Kapitaalmanagement

Kapitalisatie

CRR/CRD IV-vereisten per 1 januari 2018

	Totaal kapitaal		waarvan Tier 1-kapitaal		waarvan Tier 1-kernkapitaal	
	2018	2019 ¹	2018	2019 ¹	2018	2019 ¹
Pillar 1 vereiste	8,00%	8,00%	6,00%	6,00%	4,50%	4,50%
Pillar 2 vereiste	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%
Totale SREP- kapitaalvereiste	10,50%	10,50%	8,50%	8,50%	7,00%	7,00%
Kapitaalconserveringsbuffer	1,88%	2,50%	1,88%	2,50%	1,88%	2,50%
Buffer Overige systeemrelevante instellingen	0,75%	1,00%	0,75%	1,00%	0,75%	1,00%
Contracyclische kapitaalbuffer	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Gecombineerde buffer vereiste	2,63%	3,50%	2,63%	3,50%	2,63%	3,50%
Totale kapitaalvereiste	13,13%	14,00%	11,12%	12,00%	9,63%	10,50%

1 Volledig ingefaseerd.

Vanaf 1 januari 2018 is de Volksbank op geconsolideerd niveau verplicht te voldoen aan een minimale totale kapitaalvereiste (Overall Capital Requirement, OCR) van 13,13%, waarvan ten minste 9,63% uit Tier 1-kernkapitaal bestaat (volledig ingefaseerd is het totale kapitaalvereiste voor de Volksbank gelijk aan 14,0%, waarvan ten minste 10,5% uit Tier 1-kernkapitaal bestaat). Deze verplichting vloeit voort uit het door de Europese Centrale Bank (ECB) uitgevoerde Supervisory Review and Evaluation Process (SREP).

De achtergrond en opbouw van de in bovenstaande tabel weergegeven kapitaalvereisten zijn in ons jaarverslag over 2017 toegelicht.

De Volksbank streeft naar een Tier 1-kernkapitaalratio van ten minste 15,0%, en een leverage ratio van tenminste 4,25%. De doelstelling voor de Tier 1-kernkapitaalratio omvat bovenop het SREP-vereiste van 10,5% een Pillar 2 Guidance en een ruime managementbuffer. Deze managementbuffer houdt onder meer rekening met de gecombineerde impact op onze kapitaalratio's van de finale Basel III standaarden (Basel IV genaamd) en de impact van stress-testing.

Kapitalisatie

in € millions	CRD IV volledig ingefaseerd			CRD IV transitioneel	
	30-6-2018	31-12-2017	30-6-2017	31-12-2017	30-6-2017
Eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouder	3.456	3.714	3.543 ¹	3.714	3.543 ¹
Niet aanmerking komende tussentijdse winsten	-119	-226	-145	-226	-145
Niet in aanmerking komend onverdeeld resultaat voorgaande jaren	-	-20	-	-20	-
Eigen vermogen voor CRD IV-doeleinden	3.337	3.468	3.398	3.468	3.398
Cashflow hedge reserve	-32	-36	-40	-36	-40
Reële waarderreserve	-	-	-	-20	-20
Overige prudentiële aanpassingen	-2	-3	-4	-3	-4
Totaal prudentiële filters	-34	-39	-44	-59	-64
Immateriële vaste activa	-10	-14	-14	-14	-14
IRB-tekort ²	-47	-62	-40	-56	-36
Totaal kapitaalafrekenposten	-57	-76	-54	-70	-50
Totaal voorgeschreven aanpassingen op het eigen vermogen	-91	-115	-98	-129	-114
CRD IV Tier 1-kernkapitaal	3.246	3.353	3.300	3.339	3.284
Aanvullend Tier 1-kapitaal	-	-	-	-	-
Tier 1-kapitaal	3.246	3.353	3.300	3.339	3.284
Tier 2-vermogensbestanddelen	500	500	500	500	500
IRB-tekort ²	-	-	-	-6	-4
Impact EBA interpretaties CRR artikel 82	-344	-329	-	-344	-
Tier 2-kapitaal	156	171	500	150	496
Totaal kapitaal	3.402	3.524	3.800	3.489	3.780
Risicogewogen activa	9.452	9.781	10.060	9.781	10.060
Risico-exposure gedefinieerd door CRR	62.013	60.350	60.215	60.345	60.207
Tier 1-kernkapitaalratio	34,3%	34,3%	32,8%	34,1%	32,6%
Tier 1-ratio	34,3%	34,3%	32,8%	34,1%	32,6%
Totaal kapitaalratio	36,0%	36,0%	37,8%	35,7%	37,6%
Leverage ratio	5,2%	5,6%	5,5%	5,5%	5,5%

- 1 De Volksbank heeft de grondslagen voor verantwoording van boeterente uit hoofde van vroegtijdige renteherzieningen van hypotheeklen gewijzigd. De vergelijkende cijfers in de prudentiële opstellingen zijn niet aangepast maar gelijk gehouden aan de eerder aan de toezichthouder gerapporteerde cijfers. Hierdoor zijn de vergelijkende cijfers van het totaal eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouder in de prudentiële opstellingen niet gelijk aan de geconsolideerde financiële overzichten onder IFRS.
- 2 Het IRB tekort (shortfall) betreft het verschil tussen het verwachte verlies onder de CRR/CRD IV richtlijnen en de IFRS-voorziening voor particuliere hypotheeklen. Gedurende de transitionele fase komt deze shortfall (die initieel gelijk verdeeld werd over Tier 1- en Tier 2-kapitaal) voor een steeds groter deel ten laste van het Tier 1-kapitaal.

Bovenstaande tabel geeft de kapitalisatie op geconsolideerd niveau weer.

Het eigen vermogen daalde in het eerste halfjaar van 2018 met € 258 miljoen tot € 3.456 miljoen, met name als gevolg van de impact van IFRS 9 (€ 214 miljoen) en de dividenduitkering over 2017 (€ 190 miljoen), deels gecompenseerd door de nettowinst over het eerste halfjaar van 2018 (€ 149 miljoen).

Om het eigen vermogen voor CRD IV-doeleinden vast te stellen, worden de niet in aanmerking komende tussentijdse winsten afgetrokken van het eigen vermogen. Na de winstverdeling door de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA) in april 2018 is de per eind 2017 nog niet in aanmerking komende (tussentijdse) winst van € 226 miljoen, na aftrek van de dividenduitkering van € 190 miljoen, aan het Tier 1- kernkapitaal toegevoegd, evenals het eind 2017 niet in aanmerking komende onverdeeld resultaat uit voorgaande jaren van € 20 miljoen.

Daarnaast is de nettowinst over het eerste kwartaal van 2018, na aftrek van 60% dividend-reservering, aan het Tier 1-kernkapitaal toegevoegd (€ 30 miljoen). De nog niet als CRD IV-eigen vermogen in aanmerking komende winst over 2018 bedraagt € 119 miljoen en bestaat uit de dividendreservering over de nettowinst van het eerste kwartaal en de volledige nettowinst van het tweede kwartaal van 2018.

Eind 2017 heeft de Volksbank haar grondslagen aangepast voor de verantwoording van ontvangen boeterente en opslagen voor rentemiddeling in verband met vervroegde aflossing van hypotheeklen. Hierdoor nam de overige reserve ultimo 2017 toe met € 20 miljoen, wat na de AvA in april 2018 ook in het Tier 1-kernkapitaal meetelt.

De implementatie van IFRS 9 per 1 januari 2018 veroorzaakte een daling in het eigen vermogen voor CRD IV-doeleinden van € 214 miljoen. Deze daling is het gevolg van herclassificatie van DBV-hypotheken van reële waarde naar geamortiseerde kostprijs (€ 120 miljoen), wijziging van de waarderingsgrondslag van een deel van de liquiditeitsportefeuille van 'available for sale' naar 'hold to collect' (€ 80 miljoen) en een stijging van de kredietvoorzieningen voor leningen (€ 14 miljoen).

Om het CRD IV Tier 1-kernkapitaal vast te stellen, onderging het eigen vermogen voor CRD IV-doeleinden tot ultimo 2017 een aantal voorgeschreven aanpassingen. Per 2018 is volledige infasering van toepassing en bedraagt de weging 0% in plaats van 20% ultimo 2017. Het totaal aan voorgeschreven aanpassingen bedroeg ultimo juni 2018 € 91 miljoen (2017: € 129 miljoen, transitioneel) en bestaat met name uit de cash flow hedge reserve en een aftrekpost uit hoofde van het IRB-tekort. In het eerste halfjaar van 2018 daalde de cash flow hedge reserve met € 4 miljoen naar € 32 miljoen. Daarnaast daalde de aftrekpost uit hoofde van het IRB-tekort, van € 56 miljoen naar € 47 miljoen.

Per saldo daalde het CRD IV Tier 1-kernkapitaal met € 93 miljoen tot € 3.246 miljoen.

De volledig ingefaseerde Tier 1-kernkapitaalratio is in het eerste halfjaar van 2018 onveranderd gebleven op 34,3%, gedreven door de afname van zowel Tier 1-kernkapitaal als van de risicogewogen activa (RWA). De Tier 1-kernkapitaalratio bleef daarmee ruim boven onze doelstelling van ten minste 15%.

Het Tier 1-(kern)kapitaal op geconsolideerd niveau is gelijk aan het Tier 1-(kern)kapitaal op solo-bankniveau. De effectieve hoeveelheid Tier 2-kapitaal is op geconsolideerd niveau lager dan op solo-bankniveau als gevolg van EBA-interpretatie van CRR artikel 82-regelgeving voor financiële holdings. Op geconsolideerd niveau hangt de afslag op het door de Volksbank aan derden uitgegeven Tier 2-kapitaal samen met het overschot aan aanwezig kapitaal ten opzichte van de minimale kapitaalvereisten. Uitgaande van de transitionele OCR op solo-bankniveau bedraagt de effectieve hoeveelheid Tier 2-kapitaal ultimo juni 2018 € 156 miljoen op geconsolideerd niveau versus € 500 miljoen op solo-bankniveau. We onderzoeken op welke wijze we de impact van de EBA-interpretatie kunnen mitigeren.

De volledig ingefaseerde totaal kapitaalratio bleef onveranderd op 36,0%. Zonder de correctie voor de EBA-interpretatie zou de totaal kapitaalratio 39,6% hebben bedragen.

Gegeven de huidige sterke kapitaalpositie van de Volksbank zullen de kapitaalratio's ook na invoering van Basel IV naar verwachting nog steeds hoger zijn dan onze interne doelstellingen en externe vereisten.

LEVERAGE RATIO

De leverage ratio daalde van 5,5% ultimo 2017 (transitioneel) naar 5,2%, gedreven door een daling in het Tier 1-kernkapitaal (€ 93 miljoen) en een toename in de noemer van de leverage ratio (€ 1,7 miljard), in lijn met de balanstoename. De noemer van de leverage ratio is het risico-exposure zoals gedefinieerd door de Capital Requirements Regulation (CRR).

De leverage ratio van 5,2% lag ruim boven de vereisten vanuit regelgeving en onze doelstelling van minimaal 4,25%. Onder de huidige regelgeving is de hoeveelheid kapitaal die nodig is om aan het leverage ratiovereiste te voldoen hoger dan de hoeveelheid nodig om aan de risicogewogen kapitaalratiovereisten te voldoen. Dit is het gevolg van de focus van de Volksbank op particuliere hypotheken, een activiteit met een laag risico en een dienovereenkomstig lage risicoweging. Na volledige implementatie van Basel IV zal de benodigde hoeveelheid kapitaal om te voldoen aan de leverage ratio-doelstelling mogelijk lager zijn dan de benodigde hoeveelheid kapitaal om te voldoen aan de risicogewogen doelstellingen.

Risicogewogen activa (RWA)

in miljoenen euro's	30-06-2018	31-12-2017	30-06-2017
	CRD IV	CRD IV	CRD IV
Kredietrisico - interne rating benadering (IRB)	5.787	6.077	5.883
Kredietrisico - gestandaardiseerde benadering (SA)	1.831	1.824	2.159
Operationeel risico	1.633	1.633	1.672
Marktrisico	27	44	71
Credit Valuation Adjustment (CVA)	174	203	275
Totaal	9.452	9.781	10.060

De RWA daalden met € 329 miljoen tot € 9,5 miljard. Deze afname is vooral toe te schrijven aan een vermindering van € 290 miljoen gerelateerd aan het kredietrisico van de particuliere (niet-mkb) hypotheekportefeuille, berekend volgens de interne rating benadering (IRB). De daling vloeide voornamelijk voort uit een verdere verbetering van de kredietwaardigheid van deze portefeuille als gevolg van de verbeterde economische omstandigheden. Dit komt tot uiting in lagere Probabilities of Default (PD's) en Loss Given Defaults (LGD's). De gemiddelde risicoweging (RWA-density) van particuliere hypotheek daalde van 13,5% ultimo 2017 tot 12,7%.

De volgens de gestandaardiseerde benadering (Standardised Approach, SA) berekende RWA voor kredietrisico (waaronder RWA voor hypotheek aan het mkb) bleef vrijwel stabiel op € 1,8 miljard. RWA voor operationeel risico, marktrisico en de Credit Valuation Adjustment namen samen af met € 46 miljoen tot € 1,8 miljard.

Ontwikkelingen in kapitaaleisen

BCBS

Op 7 december 2017 heeft het Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) het akkoord over de afronding van kapitaalraamwerk Basel III gepresenteerd (Basel IV genaamd). We schatten in op basis van de balanspositie per halfjaar 2018 dat door deze wijzigingen onze RWA met ongeveer 40%⁶ zullen stijgen, en dat onze Tier 1-kernkapitaalratio hierdoor zal dalen met ongeveer 9,5%-punt. Het grootste effect komt voort uit de output floor (72,5% met infasering) op basis van de herziene standaardbenadering voor kredietrisico versus de huidige interne rating benadering op basis van PHIRM⁷.

Eerder hadden we aangegeven dat als gevolg van de invoering van Basel IV onze RWA met ongeveer 35% zouden stijgen op basis van de balanspositie per jaareinde 2017. Het verschil met onze nieuwe schatting van 40% is met name gedreven door een daling van de gemiddelde risicoweging van particuliere hypotheek per 30 juni 2018, waardoor de impact van de Basel IV output floor nu relatief hoger zal zijn.

De op basis van de per 30 juni 2018 ingeschatte daling van de kernkapitaalratio als gevolg van de invoering van Basel IV met 9,5% is hoger dan de eerder geïndiceerde 8% als gevolg van de relatief grotere impact op RWA, in combinatie met een ten opzichte van eind 2017 gedaald Tier 1-kernkapitaal.

De volgende stap is dat Basel IV wordt vertaald naar Europese wet- en regelgeving. De Volksbank volgt de ontwikkelingen nauwlettend, met bijzondere aandacht voor de uitwerking in relatie tot particuliere hypotheek. We zullen onze kapitaalplanning aanpassen indien dat nodig is.

Wanneer de finale Basel IV-regels ongewijzigd worden geïmplementeerd in Europese wetgeving, schatten we dat, op basis van onze balanspositie per eind juni 2018, onze Tier 1-kernkapitaalratio, gebaseerd op volledige infasering van Basel IV, nog steeds boven onze minimum doelstelling van 15% uitkomt. Hierdoor kunnen we zowel ons groeitraject voortzetten als dividend uitkeren.

TARGETED REVIEW INTERNAL MODEL

Omdat de Volksbank gebruik maakt van intern ontwikkelde modellen, is de bank onderdeel van de door de toezichthouder uitgevoerde Targeted Review Internal Models (TRIM). Dit betreft een onderzoek waarbij onder meer gekeken wordt naar de mate waarin aan wet- en regelgeving wordt voldaan, de toegepaste modeleringstechniek inclusief de data-lineage en de toepasselijkheid van het model op de betreffende portefeuille. De Volksbank verwacht op basis van het definitieve onderzoeksrapport geen significante impact op de RWA van de bank.

⁶ Uitgaande van (1) loan-splitting voor particuliere hypotheek, (2) de toepassing van NHG als kredietrisico mitigerende maatregel en (3) de aanname dat 90% van de particuliere hypotheek voldoet aan de documentatievereisten.

⁷ Particuliere Hypotheek Interne Rating Model (PHIRM).

IFRS 9

Vanaf 1 januari 2018 is de Volksbank verplicht om de IFRS 9 Classification and Measurement en de IFRS 9 Expected Credit Loss (ECL) impairment-eisen toe te passen. Per 1 januari 2018 zijn de DBV-hypotheken geherclassificeerd van reële waarde naar geamortiseerde kostprijs. Hierdoor is de classificatie in lijn met onze overige hypotheken gebracht en is de volatiliteit in de winst- en verliesrekening uit hoofde van reële waardeveranderingen van de DBV-hypotheekportefeuille geëlimineerd. Deze herclassificatie had een negatief effect op het IFRS-eigen vermogen en Tier 1-kernkapitaal van € 120 miljoen (na belasting).

Verder heeft de Volksbank de waarderingsgrondslag van een deel van haar liquiditeitsportefeuille opnieuw beoordeeld. Op basis hiervan heeft de bank besloten om voor een deel van haar portefeuille de waarderingsgrondslag te wijzigen van 'available for sale' (reële waarde) naar 'hold to collect' (geamortiseerde kostprijs). Deze wijziging had een negatief effect op het IFRS eigen vermogen en Tier 1-kernkapitaal van € 80 miljoen (na belasting).

Tenslotte heeft de overgang naar de verantwoording op basis van het verwachte verlies ingevolge IFRS 9 een stijging van de kredietvoorzieningen voor leningen tot gevolg gehad. Dit had een negatief effect op het IFRS-eigen vermogen van € 14 miljoen (na belasting) en door de daling van het IRB-tekort een negatief effect van € 11 miljoen op het Tier 1-kernkapitaal. Het totale effect van deze wijzigingen bedroeg circa -2%-punt op de Tier1-kernkapitaalratio en -0,3%-punt op de leverage ratio.

Gone concern-kapitaal: MREL

Sinds 1 januari 2016 bestaat vanuit de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD) de verplichting dat aandeelhouders en schuldeisers voor ten minste 8% van de totale verplichtingen bijdragen aan een herkapitalisatie bij resolutie (onder bepaalde condities 20% van de RWA), voordat middelen uit het Europees resolutiefonds kunnen worden aangewend. Om een effectieve toepassing mogelijk te maken, wordt onder de Nederlandse BRRD-wet een minimumvereiste ingevoerd voor toetsingsvermogen en in aanmerking komende verplichtingen (Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities: MREL) als een gemakkelijk bail-inbare buffer om verliezen mee op te vangen in een resolutie.

Begin februari 2017 heeft de Single Resolution Board (SRB) ons geïnformeerd dat ze het aanwijzen van de Volksbank als resolutie-entiteit ondersteunt. Op 6 juni 2018 heeft de SRB de MREL voor de Volksbank vastgesteld op 8,0% van de totale passiva en eigen vermogen. Daarnaast heeft de SRB bepaald dat de Volksbank uiterlijk op 1 januari 2020 aan de MREL moet voldoen. Verder geldt op basis van de BRRD en het MREL-beleid van de SRB dat de MREL van de Volksbank als overige systeemrelevante instelling (Other Systemically Important Institution, O-SII) moet bestaan uit achtergestelde instrumenten voor minimaal 15,5% van de RWA.

Op 23 november 2016 stelde de EC voor de BRRD te wijzigen, door het opnemen van een nieuwe vermogenscategorie: niet-achtergestelde niet-preferente schuld (Senior Non Preferred (SNP) obligaties). Deze zijn achtergesteld aan andere senior obligaties, maar zijn preferent aan Tier 2-obligaties. De EU heeft dit voorstel eind 2017 goedgekeurd en een wijziging van de Nederlandse faillissementswetgeving zal dientengevolge uiterlijk in de tweede helft van 2018 geïmplementeerd moeten worden.

MREL

in miljoenen euro's	30-6-2018	31-12-2017	30-6-2017	Minimum -vereiste
Tier 1-kernkapitaal	3.246	3.339	3.284	
Tier 2-kapitaal	500	494	496	
Totaal kapitaal	3.746	3.833	3.780	
Overige in aanmerking komende ongedekte verplichtingen met resterende looptijd langer dan 1 jaar	1.632	1.435	1.027	
Totaal kapitaal inclusief overige in aanmerking komende verplichtingen	5.378	5.268	4.807	
Risico-exposure gedefinieerd door BRRD (MREL)	61.196	59.499	59.552	
Risicogewogen activa	9.452	9.781	10.060	
MREL BRRD				
MREL (Totaal kapitaal inclusief overige in aanmerking komende verplichtingen)	8,8%	8,9%	8,1%	8,0% ¹
MREL RISICOGEWOGEN ACTIVA				
MREL (Totaal kapitaal)	39,6%	39,2%	37,6%	15,5%

1 Vanaf 1-1-2020

De bovenstaande tabel toont de risico-gewogen en ongewogen MREL-ratio's van de Volksbank als resolutie-entiteit.

Inclusief het totale kapitaal en alle overige ongedekte verplichtingen die volgens de huidige BRRD voor de MREL in aanmerking komen, bedroeg de risico-ongewogen MREL-ratio 8,8% (ultimo 2017: 8,9%). De in aanmerking komende verplichtingen zijn met € 110 miljoen gestegen tot € 5.378 miljoen. Enerzijds is dit het gevolg van uitgifte van senior ongedekte financiering van € 500 miljoen in juni 2018. Anderzijds heeft de Volksbank in de eerste helft van 2018 op instructie van de SRB besloten om € 0,2 miljard gestructureerde ongedekte schulden vooralsnog buiten beschouwing te laten bij de bepaling van de voor MREL in aanmerking komende verplichtingen. Verder is het risico-exposure gedefinieerd door BRRD gestegen. De risico-gewogen MREL-ratio op basis van Tier 1-kernkapitaal en Tier 2-kapitaal samen € 3.746 miljoen die beide zijn achtergesteld aan de overige uitstaande verplichtingen bedroeg 39,6% (ultimo 2017: 39,2%).

Op basis van huidige inzichten voor wat betreft toekomstige regelgeving inzake achterstellingsverplichting hanteert de Volksbank in haar kapitaalplanning het uitgangspunt dat per 1 januari 2024 de minimale risico-ongewogen MREL vereiste van 8% volledig uit achtergestelde verplichtingen dient te bestaan (Tier 1-kapitaal, Tier 2-kapitaal en SNP-obligaties). Gegeven dit uitgangspunt verwachten we op basis van de huidige kapitaalpositie in de komende jaren voor € 1,0 tot € 1,5 miljard aan SNP-obligaties uit te geven. De Volksbank volgt de ontwikkelingen omtrent een mogelijke MREL achterstellingsvereiste nauwlettend en we zullen onze kapitaalplanning aanpassen indien dat nodig is.

Dividend

De Volksbank heeft voor de dividenduitkering een beoogde bandbreedte vastgesteld van 40% tot 60% van het gecorrigeerde nettoresultaat. Gezien de solide kapitaalpositie heeft de Volksbank over 2017 een dividend van € 190 miljoen uitgekeerd aan NLF. Dit impliceert een payout ratio van 60%, aan de bovenkant van de door ons gehanteerde bandbreedte. Over 2018 verwachten we wederom 60% dividend uit te keren.

Liquiditeit en financiering

Liquiditeit

De Volksbank behield in het eerste halfjaar van 2018 een sterke liquiditeitspositie die ruim voldeed aan zowel haar interne doelstellingen als wettelijke eisen.

Belangrijke liquiditeitsindicatoren

	30-06-2018	31-12-2017	30-06-2017
LCR	156%	177%	195%
NSFR	>100%	>100%	>100%
Loan-to-Deposit ratio	105%	107%	103%
Liquiditeitsbuffer (in miljoenen euro's) ¹	15.343	10.751	12.058

¹ Per juni 2018 is de definitie van de liquiditeitsbuffer gewijzigd. Naast de kaspositie bestaat de liquiditeitsbuffer uit (zeer) liquide activa waarvoor nu wordt bepaald welke onbezwaarde ECB-beleenbare obligaties over tien dagen in de DNB onderpandpool zijn geregistreerd, omdat voor de kaspositie ook een tiendaagse horizon wordt gehanteerd. We bepalen de liquiditeitswaarde van de obligaties in de liquiditeitsbuffer op basis van de marktwaarde van de obligaties na toepassing van de door de ECB bepaalde procentuele afslag. De vergelijkende cijfers zijn overeenkomstig aangepast.

De Liquidity Coverage Ratio (LCR) en de Net Stable Funding Ratio (NSFR) bleven ruim boven het (toekomstige) wettelijke minimum van 100%. Per 30 juni 2018 bedroeg de LCR 156%.

De verhouding tussen uitstaande kredieten en aangetrokken deposito's (Loan-to-Deposit ratio) daalde van 107% ultimo 2017 naar 105%. Dit werd veroorzaakt door een hogere groei in deposito's dan in kredieten:

- Deposito's namen toe met € 1,4 miljard, hoofdzakelijk als gevolg van een toename van particuliere spaartegoeden;
- Kredieten namen toe met € 0,7 miljard, gedreven door groei van de particuliere hypotheek.

Samenstelling van de liquiditeitsbuffer

in miljoenen euro's	30-06-2018	31-12-2017	30-06-2017
Kaspositie ¹	4.240	3.753	3.314
Staatsobligaties	1.046	1.759	2.563
Regionale/lokale overheden en supranationals	819	850	805
Overige liquide activa	426	421	377
Beleenbare interne RMBS	8.812	3.968	4.999
Liquiditeitsbuffer²	15.343	10.751	12.058

¹ De hier gepresenteerde kaspositie omvat de centrale bankreserves, het saldo op rekeningen bij correspondentbanken en contractuele kasstromen van tegenpartijen op geld- en kapitaalmarkten, die binnen maximaal tien dagen plaatsvinden. De kaspositie wijkt hierdoor af van het in de balans opgenomen saldo kas en kasequivalenten.

² Per juni 2018 is de definitie van de liquiditeitsbuffer gewijzigd. Naast de kaspositie bestaat de liquiditeitsbuffer uit (zeer) liquide activa waarvoor nu wordt bepaald welke onbezwaarde ECB-beleenbare obligaties over tien dagen in de DNB onderpandpool zijn geregistreerd, omdat voor de kaspositie ook een tiendaagse horizon wordt gehanteerd. We bepalen de liquiditeitswaarde van de obligaties in de liquiditeitsbuffer op basis van de marktwaarde van de obligaties na toepassing van de door de ECB bepaalde procentuele afslag. De vergelijkende cijfers zijn overeenkomstig aangepast.

De liquiditeitsbuffer bleef hoog gedurende het eerste halfjaar van 2018, en steeg van € 10,8 miljard ultimo 2017 tot € 15,3 miljard.

In de eerste helft van 2018 nam de kaspositie met € 0,5 miljard toe tot € 4,2 miljard. Aan de financieringsbehoefte, die met name voortvloeide uit een groei van de particuliere hypotheekportefeuille van € 0,9 miljard en de aflossing van kapitaalmarktfinanciering van € 0,5 miljard, werd meer dan voldaan vanuit een instroom van kasmiddelen.

De liquiditeitswaarde van de overige liquide activa in de liquiditeitsbuffer steeg van € 7,0 miljard ultimo 2017 tot 11,1 miljard:

- Het bedrag aan staatsobligaties in de liquiditeitsbuffer verminderde met € 0,7 miljard, voornamelijk doordat deze meer werden ingezet als onderpand bij (repo)transacties. Repotransacties ondersteunden de kaspositie ultimo juni 2018;
- De liquiditeitswaarde van beleenbare interne Residential Mortgage Backed Securities (RMBS) nam met € 4,8 miljard toe. Dit is het gevolg van vervanging van een aflopende transactie met een transactie met een significant hogere omvang. Daarnaast is er ten opzichte van ultimo 2017 een beleenbare interne RMBS als onderpand vrij gevallen.

Per 30 juni 2018 bedroeg de omvang van de kortlopende cashmanagementbeleggingen buiten de definitie van de kaspositie € 0,6 miljard (€ 0,5 miljard ultimo 2017). Deze beleggingen zijn tevens beschikbaar als liquide activa op korte termijn.

Financiering

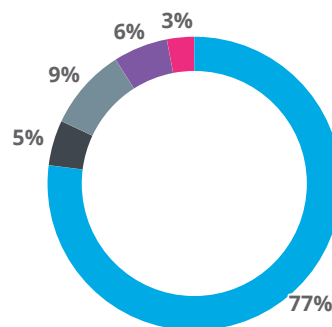
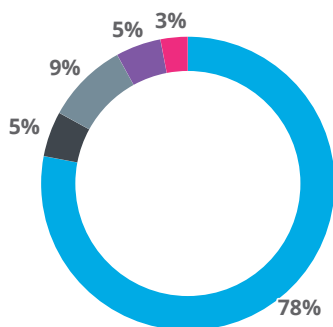
Particuliere spaartegoeden zijn de primaire financieringsbron van de Volksbank. Daarnaast trekt de bank financiering aan via de kapitaalmarkt. Omdat gestreefd wordt naar diversificatie van financieringsbronnen op de kapitaalmarkt, worden verschillende financieringsinstrumenten met een spreiding in looptijd, markt, regio en type beleggers gebruikt.

Via de verschillende merken worden termijndeposito's, direct opvraagbaar spaargeld en rekening-courantsaldi aangetrokken van particuliere klanten. Bovendien vindt financiering plaats met spaartegoeden en rekening-courantsaldi van mkb-klanten. In het eerste halfjaar van 2018 steeg de van klanten afkomstige financiering naar € 47,3 miljard, van € 45,9 miljard ultimo 2017.

Onderstaande diagrammen geven een overzicht van de samenstelling van de totale passiva per 30 juni 2018 en ultimo 2017, gebaseerd op de boekwaarde. Het percentage van onze financiering dat uit spaartegoeden en overige schulden aan klanten bestaat steeg van 77% eind 2017 naar 78%.

Samenstelling vermogen en schulden 30 juni 2018: € 62,5 miljard

Samenstelling vermogen en schulden 31 december 2017: € 60,9 miljard

- Spaargelden en overige schulden aan klanten
- Schulden aan banken
- Schuldbewijzen (incl achtergesteld)
- Eigen vermogen
- Overig

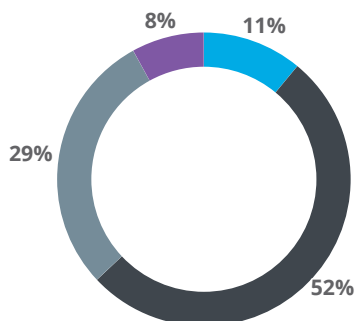
In de eerste helft van 2018 heeft de Volksbank met succes een aantal kapitaalmarktfinancierings-transacties uitgevoerd, namelijk:

- € 0,5 miljard aan senior ongedekte financiering met een looptijd van 5 jaar;
- € 0,5 miljard aan gedekte obligaties (publieke transactie) met een looptijd van 10 jaar;
- € 150 miljoen aan gedekte obligaties (onderhandse transacties) met een looptijd van 15 tot 20 jaar.

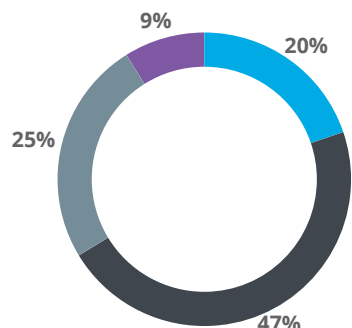
Naast de uitgevoerde financieringstransacties wijzigde de kapitaalmarktfinancieringsmix in het eerste halfjaar van 2018 (van € 5,8 miljard naar € 6,4 miljard) voornamelijk als gevolg van de aflossing van:

- schuldbewijzen onder de Holland Homes Oranje securitisatie (€ 0,4 miljard);
- senior ongedekte financiering (€ 0,1 miljard).

Samenstelling kapitaalmarktfinanciering 30 juni 2018: € 6,4 miljard ¹

Samenstelling kapitaalmarktfinanciering 31 december 2017: € 5,8 miljard ¹

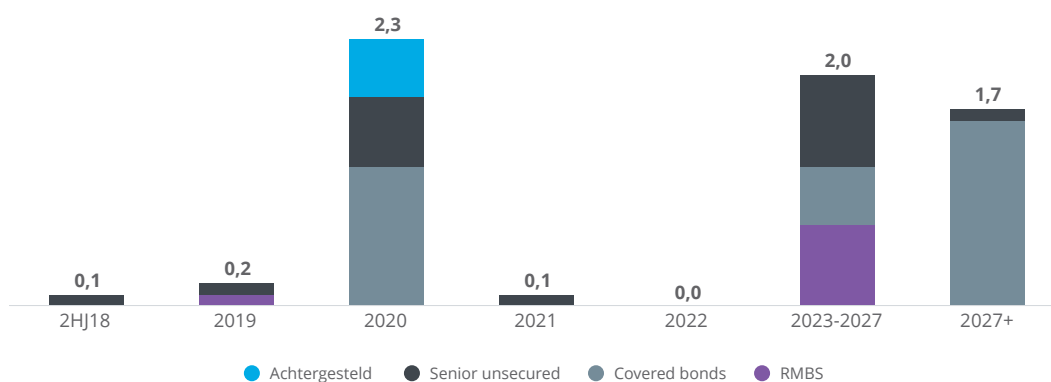

● RMBS
● Covered bonds
● Senior unsecured
● Achtergesteld

¹ De figuren geven een overzicht van de uitstaande kapitaalmarktfinanciering met een oorspronkelijke looptijd van meer dan één jaar ultimo 2017 en 30 juni 2018. In de balans is deze kapitaalmarktfinanciering opgenomen onder schuldbewijzen, schulden aan banken en overige schulden aan klanten. De gepresenteerde informatie is gebaseerd op de nominale waarde van de (gehedgde) posities. Deze nominale waarde verschilt van de IFRS-waardering in de balans, die hoofdzakelijk is gebaseerd op de gearmortiseerde kostprijs.

Onderstaande figuur geeft een overzicht van het verval van de uitstaande kapitaalmarktfinanciering met een oorspronkelijke looptijd van meer dan één jaar per 30 juni 2018. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat deze financieringen op de eerst mogelijke data worden afgelost. De verwachting is dat we in het tweede halfjaar van 2018 met name gedekte obligaties zullen uitgeven om aan onze behoeften op het gebied van kapitaalmarktfinanciering te voldoen.

Verval kapitaalmarktfinanciering (in € miljarden)

Verantwoordelijkheidsverklaring

Op grond van artikel 5:25d, lid 2(c) van de Wet op het financieel toezicht (Wft), verklaren de leden van de directie dat, voor zover hen bekend:

- De verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten voor de periode van zes maanden eindigend op 30 juni 2018 een getrouw beeld geeft van de activa, passiva, omvang en samenstelling van het eigen vermogen, de financiële positie en de winst of het verlies van de Volksbank N.V. en de in de consolidatie opgenomen ondernemingen; en
- Het tussentijds financieel verslag over de periode van zes maanden eindigend op 30 juni 2018, een getrouw beeld geeft van de informatie vereist krachtens artikel 5:25d, achtste en negende lid van de Wft, van de Volksbank N.V. en de in de consolidatie opgenomen ondernemingen.

Utrecht, 22 augustus 2018

DE DIRECTIE

Maurice Oostendorp, Chief Executive Officer

Annemiek van Melick, Chief Financial Officer

Jeroen Dijst, Chief Risk Officer

Alexander Baas, Chief Operations Officer

Verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten

Geconsolideerde balans

Voor resultaatverdeling en in miljoenen euro's

	30-6-2018	31-12-2017
ACTIVA		
Kas en kasequivalenten	3.114	2.180
Derivaten	898	1.075
Beleggingen	5.331	5.094
Vorderingen op banken	2.373	2.643
Vorderingen op klanten	50.197	49.459
Materiële en immateriële vaste activa	76	81
Belastingvorderingen	214	132
Overige activa	331	228
Totaal activa	62.534	60.892
PASSIVA		
Spaargelden	37.674	36.756
Overige schulden aan klanten	10.835	10.306
Schulden aan klanten	48.509	47.062
Schulden aan banken	2.859	2.683
Schuldbewijzen	5.378	4.920
Derivaten	1.091	1.252
Belastingverplichtingen	20	45
Overige verplichtingen	598	590
Voorzieningen	112	125
Achtergestelde schulden	511	501
Totaal schulden	59.078	57.178
Aandelenkapitaal	381	381
Overige reserves	2.926	3.004
Onverdeeld resultaat	149	329
Eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouder	3.456	3.714
Totaal passiva	62.534	60.892

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's

	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)
BATEN		
Rentebaten	801	736
Rentelasten	346	260
Netto rentebaten	455	476
Provisie en beheervergoedingen	54	51
Verschuldigde provisie en beheervergoedingen	33	25
Netto provisie en beheervergoedingen	21	26
Resultaat uit beleggingen	-3	29
Resultaat financiële instrumenten	7	-2
Totaal baten	480	529
LASTEN		
Personeelskosten	200	187
Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa	11	10
Overige operationele lasten	90	102
Bijzondere waardeverminderingen	-16	-20
Totaal lasten	285	279
Resultaat voor belastingen	195	250
Belastingen	46	63
Nettowinst toewijsbaar aan aandeelhouder	149	187

Overig geconsolideerd resultaat

in miljoenen euro's

	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)
POSTEN DIE ACHTERAF WORDEN GERECLASSIFICEERD NAAR WINST EN VERLIES		
Mutatie cashflow hedgereserve	-4	-4
Mutatie herwaarderingen reële waardereserve	1	-36
Totaal posten die achteraf worden gereclassificeerd naar winst en verlies	-3	-40
Overig totaalresultaat (na belastingen)	-3	-40

Totaalresultaat over de periode toewijsbaar aan aandeelhouder

in miljoenen euro's

	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)
Nettowinst	149	187
Overig totaalresultaat (na belastingen)	-3	-40
Totaalresultaat over de periode	146	147

Verkort geconsolideerd overzicht mutaties eigen vermogen

Geconsolideerd overzicht mutaties totaal eigen vermogen

in miljoenen euro's	Geplaatst kapitaal ¹	Agio- reserve	Herwaar- derings- reserve ²	Cashflow hedge reserve	Reële waarde reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Totaal eigen vermogen
Stand per 1 januari 2017	381	3.787	4	44	132	-1.136	349	3.561
Overboeking nettoresultaat 2016	-	-	-	-	-	214	-214 ³	-
Overig totaalresultaat	-	-	-	-4	-36	-	-	-40
Nettoresultaat over de periode	-	-	-	-	-	-	181	181
Totaalresultaat over de periode	-	-	-	-4	-36	214	-33	141
Transacties met aandeelhouder	-	-	-	-	-	-	-135 ⁴	-135
Totaal mutaties over de periode	-	-	-	-4	-36	214	-168	6
Stand per 30 juni 2017 (IAS 39)	381	3.787	4	40	96	-922	181	3.567
Overig totaalresultaat	-	-	2	-4	2	-1	-	-1
Nettoresultaat over de periode	-	-	-	-	-	-	148	148
Totaalresultaat over de periode	-	-	2	-4	2	-1	148	147
Transacties met aandeelhouder	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal mutaties over de periode	-	-	2	-4	2	-1	148	147
Stand per 31 december 2017 (IAS 39)	381	3.787	6	36	98	-923	329	3.714
Stelselwijziging	-	-	-	-	-80	-134	-	-214
Stand per 1 januari 2018 (IFRS 9)	381	3.787	6	36	18	-1.057	329	3.500
Overboeking nettoresultaat 2017	-	-	-	-	-	139	-139 ³	-
Overig totaalresultaat	-	-	-	-4	-	1	-	-3
Nettoresultaat over de periode	-	-	-	-	-	-	149	149
Totaalresultaat over de periode	-	-	-	-4	-	140	10	146
Transacties met aandeelhouder	-	-	-	-	-	-	-190 ⁴	-190
Totaal mutaties over de periode	-	-	-	-4	-	140	-180	-44
Stand per 30 juni 2018 (IFRS 9)	381	3.787	6	32	18	-917	149	3.456

1 Het geplaatst kapitaal is volgestort en bestaat uit 840.008 gewone aandelen met een nominale waarde van € 453,79 per aandeel

2 De herwaarderingsreserve bestaat uit de herwaarderings van het onroerend goed voor eigen gebruik

3 Dit betreft het resultaat na aftrek van de dividenduitkering

4 Aan de Volksholding uitgekeerd dividend

Verkort geconsolideerd kasstroomoverzicht

in miljoenen euro's

	1e halfjaar 2018 (IFRS 9)	1e halfjaar 2017 (IAS 39)
KASSTROOM VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Geldmiddelen en kasequivalenten op 1 januari	2.180	2.297
Netto kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	899	-1.342
Netto kasstroom uit investeringsactiviteiten	-319	534
Netto kasstroom uit financieringsactiviteiten	354	1.643
Geldmiddelen en kasequivalenten op 30 juni	3.114	3.132

Toelichting op de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten

Grondslagen

Algemene informatie

De Volksbank N.V. (hierna te noemen 'de Volksbank'), opgericht en gevestigd in Nederland, is een naamloze vennootschap naar Nederlands recht. Het adres van de statutaire zetel van de Volksbank is Croeselaan 1, 3521 BJ Utrecht. Alle aandelen in de Volksbank worden gehouden door de Volksholding B.V. (hierna te noemen 'de Volksholding'). De Volksholding is de moedermaatschappij van de Volksbank. Alle aandelen in de Volksholding worden gehouden door Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NLFI).

De verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten van de Volksbank omvatten de gegevens van alle entiteiten waarover de Volksbank zeggenschap heeft en de investeringen in deelnemingen van de Volksbank. Deze verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten zijn opgesteld door de directie en op 22 augustus 2018 door de Raad van Commissarissen goedgekeurd.

Gehanteerde grondslagen

OVEREENSTEMMINGSVERKLARING TOEPASSING IFRS

De Volksbank stelt de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten op conform International Accounting Standard 34 Interim Financial Reporting (Tussentijdse financiële verslaggeving), zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU).

VOORNAAMSTE GRONDSLAGEN VAN DE FINANCIËLE VERSLAGGEVING

De grondslagen gehanteerd bij de opstelling van deze verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten zijn consistent met de grondslagen gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening van de Volksbank voor het jaar eindigend op 31 december 2017. Wijzigingen in standaarden en interpretaties die impact hebben op de grondslagen in 2018 worden nader toegelicht in de volgende paragraaf.

WIJZIGINGEN IN GEPUBLICEERDE STANDAARDEN EN INTERPRETATIES EFFECTIEF IN 2018

De Volksbank past vanaf 1 januari 2018 IFRS 9 toe. Nadere toelichting van het effect van IFRS 9 op de grondslagen van de Volksbank is opgenomen onder de sectie 'IFRS 9'. Vergelijkende cijfers zijn niet aangepast naar aanleiding van de toepassing van IFRS 9.

IFRS 15 is van kracht vanaf 1 januari 2018. IFRS 15 introduceert een nieuwe systematiek van opbrengst toewijzing aan een deel van een contract en daarmee verbonden opbrengsterkenning op een moment. De voorschriften van IFRS 15 zijn echter niet van toepassing op contracten die binnen het toepassingsgebied van lease- of financiële instrumenten standaarden vallen.

Daarnaast werden in 2018 de volgende standaarden en interpretaties, uitgegeven voor respectievelijk de International Accounting Standards Board (IASB) en de IFRS Interpretations Committee (IFRIC), verplicht en door de Europese Unie aanvaard en van toepassing in het huidige boekjaar:

- Annual improvements to IFRS standards 2014-2016 cycle
- Amendments to IFRS 2
- Amendments to IAS 40
- IFRIC 22 Foreign Currency Transactions and Advance Consideration

Met uitzondering van IFRS 9 hebben geen van bovengenoemde wijzigingen invloed op de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten.

NIEUWE STANDAARDEN EN INTERPRETATIES NOG NIET VAN KRACHT IN 2018

De belangrijkste wijziging in standaarden en interpretaties die mogelijk een materiële invloed heeft op deze verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten, is onderstaand toegelicht. Deze nieuwe Standaard is gepubliceerd door de IASB, maar is nog niet verplicht voor deze verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten.

IFRS 16 LEASES

IFRS 16, de nieuwe standaard voor leases wordt van kracht op 1 januari 2019. IFRS 16 vervangt IAS 17 Leases en verwijdert het onderscheid tussen "operationele" en "financiële" lease voor lessees. Het vereist huurders om nagenoeg alle leases op de balans te verantwoorden, waardoor het recht om een actief te gebruiken voor een bepaalde afgesproken periode en de bijbehorende schuld voor toekomstige betalingen ook tot uiting komt. De impact van IFRS 16 op de financiële overzichten is naar verwachting beperkt.

VERANDERINGEN IN GRONDSLAGEN, SCHATTINGEN EN PRESENTATIES

Presentatiewijzigingen

De lopende rente op activa en passiva werd voorheen gerapporteerd onder de post 'overige activa' of 'overige passiva'. Met ingang van 2018 zijn deze geherclassificeerd naar het bijbehorende actief of passief.

Met ingang van 2018 zijn de 'uitgestelde belastingvorderingen', respectievelijk belastingverplichtingen en de post 'vennootschapsbelasting' samengevoegd in de post 'belastingvorderingen', respectievelijk 'belastingverplichtingen'.

Met ingang van 2018 zijn de 'materiële vaste activa' en 'immateriële vaste activa' samengevoegd in de post 'materiële en immateriële vaste activa'.

Voor alle bovenstaande presentatiewijzigingen geldt dat de vergelijkende cijfers dienovereenkomstig zijn aangepast. De presentatiewijzigingen hebben geen impact op het resultaat en eigen vermogen.

IFRS 9

Deze paragraaf beschrijft de wijzigingen uit hoofde van IFRS 9 per 1 januari 2018.

CLASSIFICATIE EN WAARDERING

Binnen IFRS 9 wordt voor financiële activa onderscheid gemaakt naar de waarderingsgrondslagen geamortiseerde kostprijs, reële waarde via het eigen vermogen en reële waarde via de winst- en verliesrekening. De waarderingsgrondslag is afhankelijk van het business model waarbinnen het financiële actief valt en de kasstroomkarakteristieken. IFRS 9 onderscheidt drie verschillende doelstellingen van een business model:

1. Hold to Collect ('HTC'): het onderliggende doel wordt bereikt door het ontvangen van contractuele kasstromen van bijbehorende financiële activa tot einde looptijd, behoudens specifieke omstandigheden;
2. Hold to Collect and Sell ('HTCS'): naast ontvangen van contractuele kasstromen, vinden ook tussentijdse verkopen plaats om het onderliggende doel te bereiken;
3. Overig: hierbij kan gedacht worden aan handelsportefeuilles die in hoofdzaak worden beheerd op basis van aan- en verkooptransacties.

Naast de bovenstaande businessmodel analyse wordt de classificatie en waardering van financiële activa bepaald op basis van de kasstroomkarakteristieken van de individuele instrumenten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen een standaard leningovereenkomst en overige instrumenten. Een standaard leningovereenkomst heeft kasstromen die enkel bestaan uit rentebetalingen en aflossingen op de uitstaande hoofdsom ('Solely Payments of Principal and Interest', oftewel SPPI). De rentebetalingen dienen hierbij een zuivere vergoeding te zijn voor de tijds waarde van geld, het kredietrisico en overige gebruikelijke basisrisico's zoals opslagen voor liquiditeitsrisico en kosten. Derivatcontracten worden ongeacht hun onderliggend business model op reële waarde gewaardeerd.

Een financieel actief wordt gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs indien het wordt aangehouden binnen het business model HTC en is voldaan aan de SPPI-criteria. De geamortiseerde kostprijs wordt bepaald op basis van de effectieve rentemethode onder aftrek van bijzondere waardeverminderingen.

Financiële activa aangehouden binnen het business model HTCS en die voldoen aan de SPPI-criteria worden gewaardeerd tegen reële waarde via het eigen vermogen. De financiële activa binnen deze categorie worden na eerste opname gewaardeerd op reële waarde onder aftrek van bijzondere waardeverminderingen. Niet-gerealiseerde winsten en verliezen die voortvloeien uit reële waardeveranderingen worden in het totaalresultaat verwerkt.

Financiële activa aangehouden binnen het business model Overig, en financiële activa die niet voldoen aan de SPPI-criteria worden gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening. Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden rechtstreeks in de winst- en verliesrekening verwerkt.

De overgangsbepalingen in IFRS 9 bieden de Volksbank de mogelijkheid om de verwerking van een deel van de hypotheekportefeuille, de DBV-hypotheek, waarvoor in het verleden gekozen is voor een reële waardeclassificatie, opnieuw te beoordelen. Als gevolg daarvan heeft de Volksbank besloten om de waarderingsgrondslag aan te passen naar geamortiseerde kostprijs. Deze aanpassing resulteert in een afslag van de reële waarde naar de geamortiseerde kostprijs per 1 januari 2018. Daarnaast heeft de Volksbank de waarderingsgrondslag van een deel van haar liquiditeitsportefeuille gewijzigd. Deze wijziging leidt ertoe dat voor een deel van haar liquiditeitsportefeuille de waarderingsgrondslag onder IFRS 9 geamortiseerde kostprijs is.

De impact van IFRS 9 op de classificatie en waardering van financiële passiva is beperkt.

IMPAIRMENTS

IFRS 9 vervangt de incurred loss modellen onder IAS 39, waarbij het bereik van het voorzieningenmodel is verbreed. Onder IFRS 9 neemt de Volksbank voorzieningen op voor verwachte kredietverliezen voor kredietposities die zijn opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs en reële waarde via het overige totaalresultaat (OCI), waaronder verwachte kredietverliezen op kredietverplichtingen en financiële garantiecontracten (niet uit de balans blijvende posities). Dit gebeurt met behulp van Expected Credit Loss (ECL) modellen.

Onder IFRS 9 wordt gebruik gemaakt van een 'three-stages' model. In stage 1 worden kredietposities opgenomen waar geen sprake is van een significante verslechtering van het kredietrisico sinds eerste opname en wordt een 12-maands verwacht verlies bepaald. Kredietposities waarbij sprake is van een significante verslechtering van het kredietrisico ten opzichte van eerste opname, maar niet credit-impaired, worden opgenomen in stage 2. Voor kredietposities in stage 2 wordt een 'lifetime' verwacht verlies bepaald. Kredietposities die credit-impaired zijn worden opgenomen in stage 3 en voor deze kredietposities wordt eveneens een 'lifetime' verwacht verlies bepaald.

Binnen de Volksbank wordt onderscheid gemaakt naar de volgende specifieke portefeuilles waarvoor kredietvoorzieningen worden bepaald onder IFRS 9:

- Particuliere hypotheke
- Financial markets posities
- Onderhandse leningen en duurzame financieringen van het merk ASN Bank ('ASN portefeuille')
- Mkb-kredieten
- Overige particuliere kredieten

Voor de afzonderlijke portefeuilles zijn verschillende technieken gebruikt om tot de ECL-modellen te komen.

HEDGE ACCOUNTING

De IFRS 9-standaard geeft de keuzemogelijkheid om de IFRS 9-hedge accounting regels toe te gaan passen of de IAS 39-hedge accounting regels te blijven toepassen. De Volksbank heeft besloten de IAS 39-vereisten inzake hedge accounting te blijven toepassen per 1 januari 2018.

KWANTITATIEVE IMPACT

Herclassificatie van financiële activa (1)

in miljoenen euro's	Waarderingsregels		Boekwaarde		Verschil
	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	
FINANCIËLE ACTIVA					
Kas en kasequivalenten	Leningen en vorderingen	Geamortiseerde kostprijs	2.180	2.180	-
Vorderingen op banken	Leningen en vorderingen	Geamortiseerde kostprijs	2.643	2.643	-
Vorderingen op klanten - Voormalige DBV hypotheke ¹	Reële waarde via de W&V	Geamortiseerde kostprijs	1.688	1.527	-161
Vorderingen op klanten - Overig	Leningen en vorderingen	Geamortiseerde kostprijs	47.634	47.626	-8
Derivaten - Handel	Reële waarde via de W&V	Reële waarde via de W&V	264	264	-
Derivaten - Hedging	Reële waarde via de W&V	Reële waarde via de W&V	690	690	-
Derivaten - Activa en passiva management	Reële waarde via de W&V	Reële waarde via de W&V	121	121	-
Beleggingen - Beschikbaar voor verkoop - HTCS business model	Beschikbaar voor verkoop	Reële waarde via het eigen vermogen	4.932	2.172	-2.760
Beleggingen - Beschikbaar voor verkoop - HTC business model ¹	Beschikbaar voor verkoop	Geamortiseerde kostprijs	-	2.651	2.651
Beleggingen - Gehouden voor handelsdoeleinden	Reële waarde via de W&V (handelsdoeleinden)	Reële waarde via de W&V	162	162	-

1 De Volksbank heeft gekozen voor een herclassificatie.

Herclassificatie van financiële activa (2)

in miljoenen euro's	Boekwaarde IAS 39 op 31-12-2017	Herclassificatie		Boekwaarde IFRS 9 op 1-1-2018	Impact op onverdeeld resultaat
		IAS 39 boekwaarde ¹	Toename in voorzieningen		
FINANCIËLE ACTIVA					
Kas en kas equivalenten	2.180	-	-	2.180	-
Vorderingen op banken	2.643	-	-	2.643	-
Vorderingen opklanten - Voormalige DBV hypotheke ²	1.688	-160	-1	1.527	-120
Vorderingen op klanten - Overig	47.634	-	-8	47.626	-7
Derivaten - Handel	264	-	-	264	-
Derivaten - Hedging	690	-	-	690	-
Derivaten - Activa en passiva management	121	-	-	121	-
Beleggingen - Beschikbaar voor verkoop - HTCS business model	4.932	-2.759	-1	2.172	-80
Beleggingen - Beschikbaar voor verkoop - HTC business model ³	-	2.652	-1	2.651	-1
Beleggingen - Gehouden voor handelsdoeleinden	162	-	-	162	-
Niet uit de balans blijvende verplichtingen			-8		-6

- In aanvulling op de IFRS 9 classificatie en waardering aanpassingen heeft de Volksbank per 1 januari 2018 de lopende rente voor financiële activa geherclassificeerd van overige activa naar de balanscategorie waar de lopende rente betrekking op heeft. Deze aanpassing is geen onderdeel van bovenstaande tabel.
- De effectieve rentevoet van de geherclassificeerde voormalige DBV-hypotheke vastgesteld op 1 januari 2018 is 4,65%. De rentebaten in het eerste halfjaar van 2018 bedragen € 4,4 miljoen. De reële waarde van de geherclassificeerde DBV hypotheke per 30 juni 2018 is € 1.566 miljoen. Het reële waarde verlies die tijdens de verslagperiode in de winst-en-verliesrekening zou zijn opgenomen, indien de DBV-hypotheke niet zouden zijn geherclassificeerd, is € 12,8 miljoen na belasting.
- De reële waarde van de geherclassificeerde liquiditeitsportefeuille per 30 juni 2018 is € 2.691 miljoen. Het reële waarde verlies die tijdens de verslagperiode in het overig totaalresultaat zou zijn opgenomen, indien de liquiditeitsportefeuille niet zou zijn geherclassificeerd, is € 6,3 miljoen na belasting.

Impact eerste toepassing van IFRS 9 op totaal eigen vermogen

in miljoenen euro's	Boekwaarde IAS 39 op 31-12-2017	Herclassificatie	Toename in voorziening voor kredietverliezen	Boekwaarde IFRS 9 op 01-01-2018
Geplaatst kapitaal	381	-	-	381
Agioreserve	3.787	-	-	3.787
Herwaarderingsreserve	6	-	-	6
Cashflow hedge reserve	36	-	-	36
Reële waarderreserve	98	-80	-	18
Overige reserves	-923	-120	-14	-1.057
Onverdeeld resultaat	329	-	-	329
Totaal eigen vermogen	3.714	-200	-14	3.500

De herclassificatie van de DBV-hypotheke van reële waarde naar geamortiseerde kostprijs heeft een negatief effect op het IFRS-eigen vermogen en Tier 1-kernkapitaal van € 119 miljoen (na belasting) per 1 januari 2018. Als gevolg van de herclassificatie wordt de volatiliteit voor reële waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening in verband met de DBV-hypotheekportefeuille geëlimineerd.

De verandering in waarderingsgrondslag van een deel van de liquiditeitsportefeuille heeft een negatief effect op het IFRS-eigen vermogen en Tier 1-kernkapitaal van € 80 miljoen (na belasting) per 1 januari 2018.

Tenslotte heeft de overgang naar de verantwoording op basis van het verwachte verlies ingevolge IFRS 9 een stijging van de kredietvoorzieningen voor leningen tot gevolg. Dit heeft een negatief effect op het IFRS-eigen vermogen van € 14 miljoen (na belasting) per 1 januari 2018 en door de daling van het IRB-tekort een negatief effect van € 11 miljoen op het Tier 1-kernkapitaal. Het volledig ingefaseerde effect van de herclassificatie van de DBV-hypotheke en de liquiditeitsportefeuille en de stijging van de kredietvoorzieningenniveaus bedraagt per 1 januari 2018 circa -2%- punt op de Tier 1-kernkapitaalratio en -0,3%-punt op de leverage ratio.

Impact eerste toepassing van IFRS 9 op voorzieningen voor kredietverliezen

in miljoenen euro's	Eindbalans IAS 39 voorzieningen op 31-12-2017	Verandering door herclassificatie	Toename in voorziening voor kredietverliezen	Openingsbalans IFRS 9 voorzieningen op 1-1-2018
Leningen en vorderingen tegen geamortiseerde kostprijs	148	1	9	158
Beleggingen tegen reële waarde via het eigen vermogen	-	-	1	1
Niet uit de balans blijvende verplichtingen	-	-	8	8
Totaal	148	1	18	167

De eerste toepassing van IFRS 9 heeft geen impact op de IAS 37 voorzieningen.

Voorziening voor kredietverliezen naar stage

in miljoenen euro's	Openingsbalans IFRS 9 op 1-1-2018
Stage 1	6
Stage 2	33
Stage 3	121
Off-balance sheet items	8
IFRS 9 voorzieningen op 1 januari 2018	168

Toelichting op de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening

Schuldbewijzen

Op 23 mei 2018 heeft de Volksbank een nieuwe securitisatie geplaatst onder de naam Lowland 5 voor een bedrag van € 5.027 miljoen.

Op 25 juni 2018 heeft de Volksbank senior ongedekte schuldbewijzen uitgegeven voor een bedrag van € 500 miljoen.

Covered bond programma

Op 8 maart 2018 heeft de Volksbank nieuwe obligaties uitgegeven onder het covered bond programma voor een bedrag van € 500 miljoen.

Bijzondere waardeverminderingen

Onder de Financiële resultaten wordt een toelichting gegeven op de bijzondere waardeverminderingen (zie tabel Verdeling bijzondere waardeverminderingen) en onder Kredietrisico wordt de kredietvoorziening toegelicht (zie reviewed tabellen).

Verbonden partijen

Als onderdeel van haar bedrijfsvoering, gaat de Volksbank regelmatig transacties aan met verbonden partijen. De verbonden partijen van de Volksbank kunnen zijn de Volksholding, het SNS REAAL pensioenfonds, geassocieerde deelnemingen, Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NLF), de Nederlandse Staat, de Directie, de Raad van Commissarissen, naaste familieleden van alle bovengenoemde personen, entiteiten die gecontroleerd of sterk beïnvloed worden door alle bovengenoemde personen en alle andere verbonden entiteiten. Vorderingen op leden van de Directie, de Raad van Commissarissen en naaste familieleden, indien van toepassing, bestaan voornamelijk uit hypotheekleningen die onder standaard personeelsvoorwaarden worden verstrekt. Zie voor meer informatie toelichting 21 van de jaarrekening 2017.

Transacties met de Nederlandse Staat beperken zich tot normale banktransacties, belastingen en andere bestuurlijke verhoudingen. Normale banktransacties hebben betrekking op kredieten en deposito's, financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden, voor verkoop beschikbare financiële investeringen, en worden aangegaan onder dezelfde markt- en commerciële en voorwaarden voor niet-verbonden partijen.

Op 30 juni 2018 is de groepsmaatschappij Holland Woningfinanciering N.V. juridisch gefuseerd met de Volksbank N.V. De fusie heeft geen effect op vermogen of resultaat.

Tijdens het eerste halfjaar van 2018 werd aan de Volksholding een slotdividend van € 190 miljoen uitgekeerd (eerste halfjaar 2017: € 135 miljoen).

Update juridische procedures

In de enquêteprocedure van de Vereniging van Effectenbezitters heeft op 8 juni 2017 een hoorzitting van de partijen plaatsgevonden voor de Ondernemingskamer ten aanzien van het verzoekschrift tot het al dan niet houden van een enquête. De Ondernemingskamer heeft op 26 juli 2018 uitspraak gedaan. De Ondernemingskamer heeft een enquête

gelast bij SRH (voorheen SNS REAAL) en bij de Volksbank (voorheen SNS Bank) over de periode van 1 juli 2006 tot 1 februari 2013.

RENTEDERIVATEN

De Volksbank heeft voor het einde van 2017 alle mkb-klienten met een rentederivaat die onder het Uniform Herstelkader (UHK) vallen bericht gestuurd. Van deze 212 klienten is aan 76 klienten een aanbod gedaan voor compensatie. De overige 136 klienten zijn geïnformeerd dat zij niet in aanmerking komen voor compensatie en/of herstel. De administratieve afhandeling en uitbetaling van de gedane aanbiedingen is in het eerste halfjaar van 2018 merendeels afgerond. Tevens is er een voortschrijdend inzicht over de verdere afwikkeling van het UHK. Hierdoor is de voorziening in de eerste helft van 2018 afgenomen tot € 3 miljoen per 30 juni 2018.

Update EC-commitments

De Europese Commissie heeft in 2013 in het kader van de nationalisatie van SNS REAAL (thans SRH N.V.) een aantal voorwaarden en restricties gesteld aan de Volksbank. Deze voorwaarden en restricties waren vastgelegd in het zogenaamde "Restructuring Plan" en golden tot aan het einde van de herstructureringsperiode op 31 december 2017. De Europese Commissie heeft inmiddels meegedeeld tevreden te zijn met de manier waarop door de Volksbank invulling is gegeven aan het Restructuring Plan en heeft daarmee tevens het einde van de herstructureringsperiode bevestigd.

Gebeurtenissen na balansdatum

In april 2018 heeft de Volksbank een contract ondertekend met ICS voor uitgifte en beheer van nieuwe credit cards voor de merken SNS, ASN en Regiobank. Voor de overdracht van bestaande contracten van SNS klienten (circa €3 miljoen on balance en € 80 miljoen off balance), wordt in juli 2018 het contract ondertekend. De migratie van de portefeuille van SNS vindt plaats in de tweede helft van dit jaar.

Op 18 juli 2018 heeft de Volksbank de schuldbewijzen uitgegeven onder securitisatieprogramma Lowland 2 afgelost.

De Volksbank heeft met Quadia S.A. en het huidige management van ASN Vermogensbeheer een overeenstemming bereikt over de verkoop van ASN Vermogensbeheer. De transactie heeft geen materiële impact op het eigen vermogen en het resultaat van de Volksbank.

Reële waarde financiële instrumenten

Reële waarde van financiële activa en passiva

De tabel geeft inzicht in de reële waarde van de financiële activa en passiva van de Volksbank. Hierbij is voor een aantal waarderingen gebruik gemaakt van schattingen. Het totaal van de hierboven weergegeven reële waarde geeft niet de onderliggende waarde van de Volksbank weer en dient derhalve niet als zodanig te worden geïnterpreteerd.

De reële waarden vertegenwoordigen de bedragen waarvoor de financiële instrumenten op de balansdatum tussen marktpartijen hadden kunnen worden verhandeld in een ordelijke transactie. De reële waarde van financiële activa en passiva is gebaseerd op genoteerde marktprijzen, voor zover deze beschikbaar zijn. Voor het geval dat actieve marktprijzen ontbreken, zijn er diverse waarderingmethoden gehanteerd om de reële waarde van deze instrumenten te bepalen. De parameters van deze waarderingmethoden kunnen subjectief zijn en maken gebruik van diverse veronderstellingen, bijvoorbeeld met betrekking tot de disconteringsvoet en het tijdstip en de omvang van de verwachte toekomstige kasstromen. De mate van subjectiviteit is van invloed op de reële waardehiërarchie, welke in de paragraaf Hiërarchie reële waardebepaling bij financiële instrumenten wordt behandeld. Waar mogelijk en beschikbaar, maken deze modellen gebruik van informatie die waarneembaar is in de relevante markt. Veranderingen in de veronderstellingen kunnen de geschatte reële waarden significant beïnvloeden. De belangrijkste veronderstellingen zijn in de volgende paragraaf per balanspost toegelicht. De Volksbank bepaalt de reële waardehiërarchie voor alle financiële instrumenten op ieder rapportage moment.

Voor financiële activa en passiva waarvan waardering tegen geamortiseerde kostprijs plaatsvindt, is de reële waarde getoond inclusief overlopende rente.

Hiërarchie financiële instrumenten 30 juni 2018

IFRS 9 in miljoenen euro's	Boekwaarde	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal reële waarde
FINANCIËLE ACTIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Beleggingen - reële waarde via W&V	41	41	-	-	41
Beleggingen - reële waarde via het eigen vermogen ¹	2.098	2.092	-	6	2.098
Derivaten	898	-	825	73	898
Vorderingen op klanten ²	-	-	-	-	-
FINANCIËLE ACTIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Beleggingen - geamortiseerde kostprijs ¹	3.192	2.817	449	-	3.266
Vorderingen op klanten	50.197	-	-	52.760	52.760
Vorderingen op banken	2.373	-	-	-	2.373
Overige activa	331	-	-	-	331
Kas en kasequivalenten	3.114	-	-	-	3.114
Totaal financiële activa	62.244	4.951	1.274	52.840	64.882
FINANCIËLE PASSIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Derivaten	1.091	-	1.015	76	1.091
Schuldbewijzen ²	-	-	-	-	-
FINANCIËLE PASSIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Achtergestelde schulden	511	-	530	-	530
Schuldbewijzen	5.378	-	-	5.504	5.504
Spaargelden	37.674	-	34.770	3.401	38.172
Overige schulden aan klanten	10.835	-	10.985	-	10.985
Schulden aan banken	2.859	-	2.863	-	2.863
Overige verplichtingen	598	-	-	-	598
Totaal financiële passiva	58.947	-	50.163	8.981	59.742

1 Met de introductie van IFRS 9 is een deel van de Beleggingen dat onder IAS 39 gewaardeerd werd op voor verkoop beschikbaar geherclassificeerd naar geamortiseerde kostprijs.

2 Met de introductie van IFRS 9 is het deel van de Vorderingen op klanten en van de Schuldbewijzen dat onder IAS 39 gewaardeerd werd op reële waarde geherclassificeerd naar geamortiseerde kostprijs.

Hiërarchie financiële instrumenten 31 december 2017

IAS 39 in miljoenen euro's	Boekwaarde	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal reële waarde
FINANCIËLE ACTIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Beleggingen - reële waarde via W&V: handelsdoeleinden	162	162	-	-	162
Beleggingen - voor verkoop beschikbaar	4.932	4.761	154	17	4.932
Derivaten	1.075	-	992	83	1.075
Vorderingen op klanten ¹	1.688	-	-	1.688	1.688
FINANCIËLE ACTIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Vorderingen op klanten ¹	47.771	-	-	50.231	50.231
Vorderingen op banken	2.643	-	-	-	2.643
Overige activa	228	-	-	-	228
Kas en kasequivalenten	2.180	-	-	-	2.180
Totaal financiële activa	60.679	4.923	1.146	52.019	63.139
FINANCIËLE PASSIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Derivaten	1.252	-	1.083	169	1.252
Schuldbewijzen ¹	443	-	-	443	443
FINANCIËLE PASSIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Achtergestelde schulden	501	-	534	-	534
Schuldbewijzen ¹	4.477	-	-	4.442	4.442
Spaargelden	36.756	-	34.002	3.250	37.252
Overige schulden aan klanten	10.306	-	10.306	-	10.387
Schulden aan banken	2.683	-	2.683	-	2.681
Overige verplichtingen	590	-	-	-	590
Totaal financiële passiva	57.008	-	48.608	8.304	57.581

¹ Een deel van de Vorderingen op klanten en Schuldbewijzen staat gewaardeerd op reële waarde en het resterende deel op geamortiseerde kostprijs.

Toelichting waardering financiële activa en passiva

De volgende methoden en veronderstellingen zijn gebruikt om de reële waarde van de financiële instrumenten te bepalen.

BELEGGINGEN

De reële waarden van aandelen zijn gebaseerd op gepubliceerde koersen van actieve markten of overige beschikbare marktinformatie. De reële waarden van rentedragende waardepapieren zijn eveneens gebaseerd op beurskoersen of – indien er geen actieve beurskoersen zijn te verkrijgen – op de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Deze contante waarden zijn gebaseerd op de relevante marktrente zoals deze van toepassing is met inachtneming van de liquiditeit, de kredietwaardigheid en de looptijd van de betreffende belegging.

VORDERINGEN OP KLANTEN

De reële waarde van de hypotheekleningen wordt bepaald op basis van een contante-waarde methode. De rentecurve, die wordt gebruikt om de verwachte kasstromen van hypothecaire vorderingen contant te maken, is het gemiddelde van de laagste vijf hypotheekrentes in de markt, gecorrigeerd voor rentes die als niet representatief worden beschouwd ('teaserrates'). Deze rente kan per deelpartefeuille verschillen als gevolg van verschillen in looptijd, LtV-klasse en aflosvorm. Bij het bepalen van de verwachte kasstromen wordt rekening gehouden met verwachte toekomstige vervroegde aflossingen.

De reële waarde van overige vorderingen op klanten is vastgesteld door middel van het bepalen van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Voor de contante waardeberekening is gebruik gemaakt van verschillende opslagen op de rentecurve. Hierbij is onderscheid gemaakt naar aard van de vorderingen en klantengroepen waarop de vordering betrekking heeft.

DERIVATEN

De reële waarden van bijna alle derivaten zijn gebaseerd op waarneembare marktinformatie, zoals marktrentes en valutakoersen. Voor een aantal instrumenten waarvoor niet alle informatie in de markt waarneembaar is, worden schattingen of aannames gebruikt binnen een netto contante waarde model of een optiewaarderingsmodel om de reële waarde te bepalen. Bij het bepalen van de reële waarde wordt rekening gehouden met het kredietrisico dat een marktpartij zou inprijzen.

VORDERINGEN OP BANKEN

Door het kortlopende karakter van de leningen die onder de vorderingen op banken vallen, wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

OVERIGE ACTIVA

Door het overwegend kortlopende karakter van de overige vorderingen wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

KAS EN KASEQUIVALENTEN

De balanswaarde van de liquide middelen wordt geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

ACHTERGESTELDE SCHULDEN

De reële waarde van achtergestelde schulden is geschat op basis van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, gebruikmakend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze achtergestelde instrumenten hebben ten opzichte van de Volksbank of de entiteit binnen de de Volksbank groep die de contractuele verplichting heeft, gedifferentieerd naar looptijd en type instrument.

SCHULDBEWIJZEN

De reële waarde van de schuldbewijzen is geschat op basis van de contante waarde van de toekomstige kasstromen, gebruik makend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze instrumenten hebben ten opzichte van de Volksbank.

SCHULDEN AAN KLANTEN

Voor direct opvraagbare spaargelden en spaargelden met looptijd wijkt de reële waarde af van de nominale waarde vanwege het feit dat de rente niet dagelijks wordt aangepast en de klant de spaargelden in de praktijk voor langere tijd op de rekening laat staan. De reële waarde is berekend door de rentetypische kasstromen van deze portefeuilles contant te maken met een specifieke disconteringscurve. Voor het spaargeld gedekt door het Deposito Garantie Stelsel (DGS) is de curve gebaseerd op de gemiddelde huidige tarieven van verschillende Nederlandse aanbieders. Voor het spaargeld niet gedekt door het DGS is de Internal Funds Transfer Price-curve (IFTP) van de Volksbank gebruikt.

SCHULDEN AAN BANKEN

De reële waarde van de schulden aan banken is geschat op basis van de contante waarde van de toekomstige geldstromen, gebruikmakend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze instrumenten hebben ten opzichte van de Volksbank, gedifferentieerd naar looptijd en type instrument. Voor schulden met een looptijd van maximaal een maand wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

De balanswaarde van de overige verplichtingen wordt geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

HIËRARCHIE REËLE WAARDEBEPALING BIJ FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Een belangrijk deel van de financiële instrumenten wordt in de balans opgenomen tegen reële waarde. Daarnaast wordt de reële waarde van de overige financiële instrumenten toegelicht. Er wordt geen levelindeling gegeven van de financiële activa en passiva, waarbij de boekwaarde een redelijke benadering is van de reële waarde.

NADERE TOELICHTING VAN DE LEVELINDELING

Voor financiële instrumenten die tegen reële waarde op de balans staan of waarvoor de reële waarde wordt toegelicht, wordt deze reële waarde ingedeeld in een level. Dit level is afhankelijk van de parameters die gebruikt worden om de reële waarde te bepalen en geeft verder inzicht in de waardering. Hieronder worden de verschillende levels uiteengezet:

LEVEL 1 – REËLE WAARDE GEBASEERD OP GEPUBLICEERDE KOERSEN IN EEN ACTIEVE MARKT

Van alle financiële instrumenten in deze waarderingscategorie zijn gepubliceerde koersen afkomstig van een beurs, broker of een prijsinstelling. Bovendien is bij deze financiële instrumenten sprake van een actieve markt. Hierdoor vormen de koersen een goede afspiegeling van actuele en regelmatig voorkomende markttransacties tussen onafhankelijke partijen. De beleggingen in deze categorie omvatten voornamelijk beursgenoteerde aandelen en obligaties.

LEVEL 2 – REËLE WAARDE GEBASEERD OP BESCHIKBARE MARKTINFORMATIE

De categorie bevat financiële instrumenten waarvoor geen afgegeven prijzen beschikbaar zijn, maar waarvan de reële waarde is bepaald met behulp van modellen waarbij de parameters bestaan uit beschikbare marktinformatie. Het gaat bij deze instrumenten met name om onderhands afgesloten derivaten. In deze categorie vallen verder beleggingen waarvan prijzen zijn afgegeven door brokers, maar waarvan tevens is geconstateerd dat sprake is van inactieve markten. In dat geval zijn de beschikbare koersen grotendeels onderbouwd en gevalideerd met behulp van marktinformatie waaronder marktrentes en actuele risico-opslagen behorende bij de verschillende creditratings en sectorindelingen.

LEVEL 3 – REËLE WAARDE NIET GEBASEERD OP BESCHIKBARE MARKTINFORMATIE

De financiële instrumenten in deze categorie zijn voor een significant deel bepaald aan de hand van niet in de markt waarneembare aannames en parameters. Dit zijn bijvoorbeeld veronderstelde defaultpercentages behorend bij een bepaalde rating. De level 3-waarderingen van beleggingen (aandelen) zijn gebaseerd op quotes afkomstig uit niet-liquide markten. De derivaten in level 3 zijn verbonden aan enkele hypotheeksecuritisaties en de waardering is deels afhankelijk van de onderliggende hypotheekportefeuilles en bewegingen in risicospreads.

Op basis van bovenstaande definities wordt het financiële instrument in een levelindeling geplaatst of verplaatst.

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 over 1e halfjaar 2018

IFRS 9 in miljoenen euro's	Beleggingen - reële waarde via het eigen vermogen	Vorderingen op klanten	Derivaten activa	Derivaten passiva	Schuld- bewijzen
Openingsbalans	17	1.688	83	169	443
Stelselwijziging	-	-1.688	-	-	-443
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via W&V ¹	-	-	-10	-88	-
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via eigen vermogen ²	-10	-	-	-	-
Mutatie lopende rente	-	-	-	-5	-
Verkoop/afwikkeling	-1	-	-	-	-
Eindbalans	6	-	73	76	-

1 Deze worden verantwoord op de regel 'Resultaat financiële instrumenten'.

2 Deze worden verantwoord op de regel 'Mutatie herwaarderingen reële waardereserve'.

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 over 1e halfjaar 2017

IAS 39 in miljoenen euro's	Beleggingen - voor verkoop beschikbaar	Vorderingen op klanten	Derivaten activa	Derivaten passiva	Schuld- bewijzen
Openingsbalans	22	1.850	141	247	526
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via W&V ¹	-	-21	-28	-39	3
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via eigen vermogen ²	2	-	-	-	-
Mutatie lopende rente	-	-	-	-1	-
Verkoop/afwikkeling	-1	-65	-	-	-46
Overig	-1	-	-	-	-
Eindbalans	22	1.764	113	207	483

1 Deze worden verantwoord op de regel 'Resultaat financiële instrumenten'.

2 Deze worden verantwoord op de regel 'Mutatie herwaarderingen reële waardereserve'.

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 over 2e halfjaar 2017

IAS 39 in miljoenen euro's	Voor verkoop beschikbaar	Vorderingen op klanten	Derivaten activa	Derivaten passiva	Schuld- bewijzen
Openingsbalans	22	1.764	113	207	483
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via W&V ¹	-	9	-28	-37	-1
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via eigen vermogen ²	-	-	-	-	-
Mutatie lopende rente	-	-	-2	-1	-
Verkoop/afwikkeling	-6	-85	-	-	-39
Overig	1	-	-	-	-
Eindbalans	17	1.688	83	169	443

1 Deze worden verantwoord op de regel 'Resultaat financiële instrumenten'.

2 Deze worden verantwoord op de regel 'Mutatie herwaarderingen reële waardereserve'.

Gevoeligheid van level 3-waarderingen financiële instrumenten

Level 3-financiële instrumenten worden grotendeels gewaardeerd met een netto contante waarde methodiek waarin met behulp van marktdata verwachtingen over en projecties van toekomstige kasstromen teruggerekend worden naar een contante waarde. De modellen maken gebruik van in de markt waarneembare informatie, zoals rentecurves, of

niet in de markt waarneembare informatie zoals aannames over bepaalde kredietopslagen of aannames over klantgedrag. In het geval van een level 3-instrument kan de waardering significant wijzigen als gevolg van wijzigingen in deze aannames.

Gevoeligheden niet-observeerbare parameters financiële instrumenten level 3 per 30 juni 2018

IFRS 9 in miljoenen euro's	Waarderings-techniek	Belangrijkste aanname	Boekwaarde	Redelijkerwijs mogelijke alternatieve aannames	
				Toename in reële waarde	Afname in reële waarde
ACTIVA					
Vorderingen op klanten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	-	-	-
		Pre-payment rate	-	-	-
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	73	6	6
		Pre-payment rate	73	2	-
PASSIVA					
Schuldbewijzen	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	-	-	-
		Pre-payment rate	-	-	-
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	76	4	4
		Pre-payment rate	76	4	4

Als gevolg van de invoering van IFRS 9 per 1 januari 2018 worden er vanaf deze datum geen vorderingen op klanten meer op reële waarde gerapporteerd.

Een verandering in de prepayment aanname van -1% heeft een positieve impact op de waarde van derivaten van € 2 miljoen. Bij een 1% hogere prepayment-aanname is de negatieve impact nihil. Daarnaast heeft een lagere verdisconteringsaanname van 0,5% een positieve impact van € 6 miljoen en een hogere verdisconteringsaanname van 0,5% een negatieve impact van € 6 miljoen op de waarde van derivaten.

Gevoeligheden niet-observeerbare parameters financiële instrumenten level 3 per 31 december 2017

IAS 39 in miljoenen euro's	Waarderings-techniek	Belangrijkste aanname	Boekwaarde	Redelijkerwijs mogelijke alternatieve aannames	
				Toename in reële waarde	Afname in reële waarde
ACTIVA					
Vorderingen op klanten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	1.688	33	31
		Pre-payment rate	1.688	7	7
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	83	8	8
		Pre-payment rate	83	3	3
PASSIVA					
Schuldbewijzen	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	443	-	-
		Pre-payment rate	443	-	-
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	169	5	5
		Pre-payment rate	169	5	5

Onder de derivaten aan passivazijde van de balans zijn bepaalde contracten opgenomen waarbij met de tegenpartij vaste prepayment rates zijn afgesproken. Deze contracten zijn niet gevoelig voor veranderingen in de prepayment rates. De belangrijkste niet in de markt waarneembare parameters bij de reële waarde bepaling van de level 3-instrumenten zijn de gehanteerde inschatting van de verdisconteringscurve.

De level 3-derivaten hebben betrekking op securitisatietransacties. Hierbij geldt dat er sprake is van een relatie tussen de reële waardes. Dit is het gevolg van het feit dat de derivaten van de SPV's (front swaps) die onderdeel zijn van de securitisatieprogramma's Hermes, Pearl en Lowland door de Volksbank met dezelfde tegenpartijen zijn tegengesloten (back swaps). Hierdoor is de waardeverandering van de front en back swaps altijd vergelijkbaar, maar tegengesteld. De level 3-derivaten die betrekking hebben op de SPV's van de Holland Homes securitisatieprogramma's zijn niet door de Volksbank tegengesloten.

Verschuivingen tussen categorieën

In 2017 en de eerste helft van 2018 hebben geen verschuivingen plaatsgevonden.

Beoordelingsverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de directie en raad van commissarissen van de Volksbank N.V.

OPDRACHT

Wij hebben de in dit tussentijds financieel verslag op pagina 36 tot en met 49 opgenomen verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten van de Volksbank N.V. te Utrecht, bestaande uit de geconsolideerde balans per 30 juni 2018, de geconsolideerde winst- en verliesrekening, het overig geconsolideerd resultaat, het totaalresultaat over de periode toewijsbaar aan de aandeelhouder, het verkort geconsolideerd overzicht mutaties eigen vermogen en het verkort geconsolideerd kasstroomoverzicht over de periode 1 januari 2018 tot en met 30 juni 2018 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen, beoordeeld.

Het bestuur van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen en het weergeven van de tussentijdse financiële informatie in overeenstemming met IAS 34, 'Tussentijdse Financiële Verslaggeving' zoals aanvaard binnen de Europese Unie. Het is onze verantwoordelijkheid een conclusie te formuleren bij de tussentijdse financiële informatie op basis van onze beoordeling.

WERKZAAMHEDEN

Wij hebben onze beoordeling van de tussentijdse financiële informatie verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 2410, "Het beoordelen van tussentijdse financiële informatie door de openbaar accountant van de entiteit". Een beoordeling van tussentijdse financiële informatie bestaat uit het inwinnen van inlichtingen, met name bij personen die verantwoordelijk zijn voor financiën en verslaggeving, en het uitvoeren van cijferanalyses en andere beoordelingswerkzaamheden. De reikwijdte van een beoordeling is aanzienlijk geringer dan die van een controle die is uitgevoerd in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en stelt ons niet in staat zekerheid te verkrijgen dat wij kennis hebben genomen van alle aangelegenheden van materieel belang die bij een controle onderkend zouden worden. Om die reden geven wij geen controleverklaring af.

CONCLUSIE

Op grond van onze beoordeling is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële informatie over de periode 1 januari 2018 tot en met 30 juni 2018 niet, in alle van materieel belang zijnde opzichten, is opgesteld in overeenstemming met IAS 34, 'Tussentijdse Financiële Verslaggeving' zoals aanvaard binnen de Europese Unie.

Amsterdam, 22 augustus 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. A.B. Roeders RA

Algemene informatie

Over de Volksbank

ALGEMEEN

De Volksbank is een financiële dienstverlener op het gebied van bankieren die zich nadrukkelijk richt op de Nederlandse retailmarkt, inclusief het midden-en kleinbedrijf. De Volksbank voert meerdere merken en heeft een centrale backoffice en IT-organisatie. Het productaanbod bestaat uit drie kernproductgroepen: betalen, hypotheek en sparen. De Volksbank heeft een balanstotaal van € 62,5 miljard en 3.155 interne werknemers (fte's) en is daarmee een belangrijke speler op de Nederlandse markt. Het hoofdkantoor van de Volksbank is gevestigd in Utrecht.

MISSIE EN AMBITIE

De missie van de Volksbank is Bankieren met de menselijke maat. Om deze missie waar te maken hebben we een ambitie geformuleerd vanuit het principe van 'gedeelde waarde'. Gedeelde waarde richt zich op zowel maatschappelijke en economische als financiële en niet-financiële aspecten. Onze ambitie is om deze gedeelde waarde te optimaliseren door het leveren van nut voor klanten, het nemen van verantwoordelijkheid voor de maatschappij, het zorgen voor zingeving voor medewerkers en het behalen van rendement voor de aandeelhouder.

ONZE MERKEN

'De gemiddelde klant' bestaat niet. Iedereen heeft andere wensen, behoeften en voorkeuren. Wij willen onze klanten van dienst zijn op een manier die bij hen past. Daarom hebben wij niet gekozen voor een merk voor alle klanten, maar voor verschillende merken die ieder hun klanten bedienen op een manier die het beste bij hen past. Met elk hun eigen werkwijze, uitstraling, mentaliteit en producten, van sparen en beleggen tot verzekeren.

ASN BANK

ASN Bank is in Nederland al 50 jaar een van de toonaangevende banken in duurzaam bankieren. Geld wordt geïnvesteerd in projecten en bedrijven die rekening houden met mens, dier en milieu. ASN Bank wil laten zien dat duurzaam bankieren prima samen kan gaan met marktconforme resultaten. www.asnbank.nl

Producten: betalen, sparen, lenen, beleggen en vermogensbeheer.

BLG WONEN

BLG Wonen is een financiële dienstverlener die ervoor wil zorgen dat klanten zo comfortabel mogelijk wonen. Als u zorgeloos woont, voelt u zich thuis. Nu en in de toekomst. Dit realiseert BLG Wonen door woonwensen van klanten te vervullen met heldere diensten en deskundig, persoonlijk advies via de beste onafhankelijke adviseurs. www.blg.nl

Producten: hypotheek, sparen, verzekeren en beleggen.

REGIOBANK

RegioBank is de regionale bankformule van de Volksbank waarbij ongeveer 530 zelfstandig adviseurs zijn aangesloten. RegioBank is de bank in de buurt, zonder poespas en gedoe. Met veel persoonlijke aandacht, gevoel voor service en een uitgebreid assortiment aan bankproducten, alles onder één dak. www.regiobank.nl

Producten: betalen, sparen, lenen, beleggen en hypotheek.

SNS

SNS is in 1817 opgericht om de financiële zelfredzaamheid van mensen te bevorderen. Deze opdracht en uitdaging zijn vandaag de dag nog even relevant als destijds. Als brede, toegankelijke bank voor consumenten en de kleinzakelijke markt laten we klanten zelf kiezen hoe ze hun geldzaken regelen: via de website, telefonisch, met een adviseur aan huis, bij een van onze bijna 200 SNS Winkels of via het mobiele kanaal. www.snsbank.nl

Producten: betalen, sparen, hypotheek, verzekeren, lenen, beleggen en banksparen.

Disclaimer

Dit persbericht bevat uitsluitend feitelijke informatie en dient niet te worden opgevat als een opinie of aanbeveling met betrekking tot de koop of verkoop van effecten die zijn uitgegeven door de Volksbank. Dit persbericht bevat geen waardeoordeel of voorspelling met betrekking tot de financiële resultaten van de Volksbank.